

Fact sheet 10

Willem Wagenaar
Anne Frank Stichting
Update Juli 2019

Extr eem rech ts

**in Nederlandse
Gemeentes**

Extr eem rechts

Willem Wagenaar
Anne Frank Stichting
Update Juli 2019

**in Nederlandse
Gemeentes**

anne frank stichting

Inhoud

Voorwoord	5
Inleiding	6
Afbakening en definitie	7
Methode	8
Korte geschiedenis van het rechtsextremisme in Nederland	9
Overzicht hedendaagse extreemrechtse formaties	20
Bijlage 1 Regionale spreiding extreemrechtse formaties	70
Bijlage 2 Literatuur	73

Voorwoord

Voor u ligt de actualisering van de ‘factsheet extreemrechts in Nederlandse gemeentes’ uit juli 2019, waarin een actueel beeld wordt geschetst van de in Nederland actieve extreemrechtse organisaties. Deze factsheet moet inzicht geven in de omvang, regionale spreiding, betekenis en betrokkenheid bij geweldsincidenten van de verschillende extreemrechtse organisaties in Nederland. De samenstelling van de lijst met organisaties en de gepresenteerde feiten over deze organisaties zijn verzameld in het kader van het Monitorproject Racisme, Antisemitisme en Extreemrechts Geweld in Nederland¹. De keuze om bepaalde organisaties wel en niet op te nemen volgt de definitie en afbakening die binnen dat project wordt gehanteerd.

Deze factsheet is in opdracht van de Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS) van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid geschreven. De verantwoordelijkheid voor de inhoud ligt bij de auteur.

Willem Wagenaar
Juli 2019

¹ — <http://www.annefrank.org/monitor>

De Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS) van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid ziet dat er bij gemeentes behoefte bestaat aan ondersteuning bij de omgang met de (vermoedde) opkomst van extreemrechts, met maatschappelijke spanningen en de mogelijke betrokkenheid van extreemrechtse formaties daarbij. Gemeentes zoeken naar relevante achtergrondkennis over deze ontwikkelingen en stellen de vraag hoe met lokale extreemrechtse ontwikkelingen en activiteiten om te gaan. Ook schieden hebben vragen over hoe om te gaan met extreemrechtse uitingen in de klas.

Deze vragen zijn niet eenvoudig en ook niet eenduidig te beantwoorden. Door de relatief kleine omvang en de geringe activiteit van het rechtsextremisme in Nederland zijn veel lokale bestuurders niet bekend met dit fenomeen in hun omgeving. Gecombineerd met snelle veranderingen binnen en rond het extreemrechtse veld, onder invloed van de voortdurende debatten over maatschappelijke vraagstukken die de kern van het extreemrechtse ideëengoed raken (immigratie, vluchtelingen, islam, Zwarte Piet), is het voor gemeentes lastig om een goed beeld en goede duiding te krijgen van extreemrechtse aanwezigheid en activiteit in de regio.

Een eerste stap om in te spelen op de behoeftes vanuit gemeentes is een factsheet van actieve extreemrechtse organisaties in Nederland met

hun betekenis voor de verschillende regio's in Nederland. De ESS heeft de Anne Frank Stichting gevraagd om deze factsheet samen te stellen en periodiek te actualiseren. Deze factsheet moet een actueel overzicht bieden van extreemrechtse organisaties op naam, ideologische richting, omvang van de aanhang, regionale activiteit en betrokkenheid bij geweldsincidenten.

De factsheet zal worden ingeleid door enkele meer algemene paragrafen over afbakening en definitie en een korte historische schets.

In deze factsheet gaan we uit van de definitie van 'extreemrechts' die afgeleid is van de definitie zoals die door Van Donselaar (Moors, 2009) is opgesteld.

Onze definitie luidt als volgt:

Extreemrechtse formaties zijn organisaties met een meer of minder uitgesproken ideologie die in belangrijke mate wordt gekenmerkt door varianten van oriëntatie op het 'eigene', varianten van afkeer van het 'vreemde', waarbij een onderscheid tussen het 'eigene' en het 'vreemde' primair gebaseerd is op etnische verschillen. Verder kenmerkt deze ideologie zich door een hang naar een meer autoritaire staatsvorm.

Centraal in de definitie staat de ideologie van een formatie, met de nadruk op onderscheid tussen het 'eigene' en het 'vreemde'. Het draait bij het 'eigene' om de manier waarop een groep per se de eigen groep afbakt en op welke kenmerken de 'vreemde' groep daarvan wordt onderscheiden. Dat gebeurt bij verschillende extreemrechtse groepen op verschillende manieren. Maar kenmerkend voor extreemrechtse formaties is wel dat deze afbakening van het 'eigene' en het 'vreemde' in belangrijke mate zichtbaar is binnen de ideologie zit én dat het 'eigene' en het 'vreemde' afgebakend worden op basis van etnische verschillen. Het 'eigene' wordt als homogeen geheel gezien, het 'eigen volk' of het 'eigen ras' bijvoorbeeld,

met eenzelfde etniciteit, een gezamenlijke en homogene culturele identiteit of een gezamenlijk 'volksbelang'. Het 'vreemde' daarentegen kan vele gezichten hebben. Het zit, als dialectische tegenhanger van het 'eigene', eveneens in het hart van de ideologie van extreemrechtse formaties, en wordt vooral afgebakend door datgene wat het 'eigene' niet is. In de praktijk zien we dat dit etnisch vreemde, afhankelijk van ideologische achtergrond, context en tijdsge-wricht op verschillende manieren wordt geformuleerd. Gaat het de ene keer bijvoorbeeld om biologisch afgebakende groepen, zoals 'zwarten' of 'Joden', in een andere situatie gaat het om meer nationaal, etnisch of religieus afgebakende groepen als 'Marokkanen', 'buitenlanders', 'asielzoekers' of 'moslims'.

Ook de hang naar een meer autoritaire staatsvorm moet in mindere of meerdere mate zichtbaar zijn in de ideologie van een formatie. Maar ook dit aspect van rechtsextremisme kan zich in verschillende verschijningsvormen voordoen. Soms in de concrete wens naar een dictatoriale bestuursvorm, al of niet verwijzend naar nationaalsocialistische of fascistische regimes in het verleden of naar autoritaire of 'illiberale' bestuursvormen in het heden. Soms door in algemenere termen en bij voortdurende stil te staan bij het falen van de democratische alternatieven.

Methode

Ten behoeve van dit overzicht is gebruik gemaakt van de dataverzameling in het kader van het Monitorproject ‘Racisme, Antisemitisme en Extreemrechts Geweld in Nederland’². De dataverzameling binnen dit project op het gebied van extreemrechts vindt bijna volledig plaats op basis van primaire bronnen: publicaties, websites en digitale media van extreemrechtse formaties, sociale media-activiteiten van dergelijke formaties en hun aanhang, gesprekken met (voormalige) rechtsextremisten en het bekijken van publieke activiteiten (demonstraties) van deze organisaties.

De data die op deze manier verzameld zijn, worden vervolgens geanalyseerd en ingekaderd met behulp van bestaande literatuur over rechtsextremisme in Nederland en verder vergeleken en geduid met behulp van kennis van andere waarnemers van het extreemrechtse veld.

Een overzicht van relevante publicaties staat in de bijlage 2.

Korte geschiedenis van het rechtsextremisme in Nederland

Deze korte beschrijving betreft de geschiedenis van het rechtsextremisme in Nederland na 1945. In die periode van ruim zeven decennia heeft het extreemrechtse landschap zich in veel verschillende opzichten ontwikkeld. In deze paragraaf zullen we drie bepalende ontwikkelingslijnen onderscheiden: ideologie, thematische speerpunten en personele continuïteit.

De eerste ontwikkelingslijn, ideologie, spreekt voor zich. Ideologische inzichten worden door extreemrechtse formaties aangepast aan nieuwe inzichten en veranderde omstandigheden in samenleving en (geo)politiek. De tweede ontwikkelingslijn is het aanpassen van centrale politieke thema's die, binnen de ideologische kaders, tot speerpunt werden gemaakt. Een derde ontwikkelingslijn is die van continuïteit van personen en organisaties. Bij de verschillende extreemrechtse organisaties zagen we in het grootste deel van de gevallen dat zij voortkwamen of afsplitsten van andere extreemrechtse organisaties. Daarmee samenghangend was er sprake van een personele continuïteit, in de zin dat er in de verschillende extreemrechtse organisaties steeds personen actief werden, die ook al een geschiedenis hadden in eerdere extreemrechtse organisaties.

Grofweg is de naoorlogse geschiedenis van het Nederlands rechtsextremisme in te delen in vijf periodes, die hieronder kort beschreven worden.

1. Eerherstel 1949-1970

Vanaf het moment dat er eind jaren veertig grote groepen veroordeelde collaborateurs in vrijheid kwamen, was een klein deel van hen betrokken bij initiatieven om tot eerherstel te komen. Dat ging deels om initiatieven om hen in sociaal opzicht te helpen (aan steun, vriendschap, werk en inkomen), maar deels ook om de nationaal-socialistische ideologie weer een plek te geven in het Nederlandse politieke landschap. Het meest duidelijke initiatief daartoe was de oprichting van een politieke partij, de NESB, begin jaren vijftig, die kort na oprichting werd verboden en ontbonden. Maar ook de activiteiten binnen de Boerenpartij door oud-collaborateurs moet in dat kader worden gezien. De kern van deze periode draaide om continuïteit van personen en ideeën die een belangrijke rol hadden gespeeld in het collaboratiemilieo tijdens de oorlog.

2. Blank en veilig 1970-1981

In 1971 werd vanuit deze traditie van eerherstel een klein extreemrechts groepje opgericht: De Nederlandse Volks-Unie (NVU). Kort na oprichting pleitte een betrokkene, Joop Glimmerveen, om niet langer de nadruk te leggen op de oorlog, eerherstel en het nationaalsocialisme, maar om aandacht te besteden aan meer hedendaagse problemen. En dan vooral het nieuwe probleem van immigratie en gastarbeid. Hij kreeg daar niet direct veel steun voor binnen de partij. Maar nadat hij bij raadsverkiezingen in Den Haag onverwacht veel stemmen kreeg met de boodschap ‘Den Haag Moet Blank en Veilig Blijven’ werd Glimmerveen partijvoorzitter. Hij bracht daarna als eerste partij in Nederland een luid en radicaal protest tegen migratie. Dat deed hij echter voor een deel met personen uit oudere organisaties, met een collaboratieverleden. Een aanpassing van thematiek (immigratie),

² — <http://www.arnhrank.org/monitor>

binnen het bestaande nationaalsocialistische ideologische kader met een continuïteit van personen.

3. Centrumstroming 1981-2000

De NVU behield een radicaal, nationaalsocialistisch en bij tijd en wijlen gewelddadig karakter. Begin jaren tachtig ontstond een nieuwe partij, de Centurmpartij. Deze partij had aanvankelijk een veel gematigder ideeënpalet en aanhang dan de NVU, maar continueerde tegelijkertijd wel de kritiek op de komst van migranten en op de multiculturele samenleving. Na aanvankelijke successen (behalen van een Kamerzetel in 1982 en electorale successen bij verschillende raadsverkiezingen en de Europese verkiezingen in 1984) implodeerde de partij rond 1985 door interne twisten. Uiteindelijk gingen er twee partijen verder, de Centrum-democraten en de CP'86.

De Centurndemocraten (CD) van Hans Jannmaat wist begin jaren negentig wederom electorale successen te behalen (drie Kamerzetels en tientallen raadszetels). De partij raakte echter opnieuw in het ongereede door veel interne ruzies, volksverteenwoordigers die zich uit de partij terugtrokken en externe repressie. In 1998 raakte de CD alle Kamer- en raadszetels kwijt. In 2002 werd de partij opgeheven. Enkele maanden later overleed Jannmaat.

Na de scheuring van de Centurmpartij in 1985 werd de oorspronkelijke partij in 1986 failliet verklaard na enkele procedures wegens verkiezingsfraude, maar ging zij verder onder de naam CP'86. Vanaf 1990 werd de CP'86 het vehikel van een groep jonge neonazis, vooral uit de regio's Rotterdam en Den Haag. Dat leidde tot een snelle radicalisering van de partij, veel incidenten, geweld en strafrechtelijke procedures. Maar het leidde ook tot het behalen

van een aantal raadszetels. Uiteindelijk werd de onrust in en om de partij te groot en stortte ook deze partij vanaf 1996 langzaam in elkaar.

Een bij de Rechtbank Amsterdam

gestarte procedure tot verbod en ontbinding leidde in 1998 weliswaar tot een formeel verbod, maar de partij bestond op dat moment alleen nog maar in naam.

Bij de Centrumstroming zien we

wederom een continuïteit van personen. Binnen de stroming komen verschillende personen terug uit de NVU. Op ideeëengebied is de continuïteit aanvankelijk alleen te vinden in de migratiethematiek, maar niet op ander ideologisch vlak (nationaalsocialisme). In een latere periode kwamen die nationaalsocialistische ideeën wel weer terug bij de CP'86. Ook Joop Glimmerveen werd medio jaren negentig weer actief bij acties van de CP'86.

Eind jaren negentig ontstond er op verschillende plaatsen in Nederland onrust over de vestiging van vluchtelingen. Deze onrust werd versterkt door de verkachting en moord van een meisje, waarvan (naar later blijkt ten onrechte) veel mensen vermoedden dat de dader gezocht moest worden in een nabij gelegen AZC. Extreemrechtse groeperingen trachten in deze periode te profiteren van deze onrust door propaganda-acties rond dit thema te voeren, maar successen bleven uit.

4. Post-Fortuyn (2001-2015)

Na de 9/11-aanslagen op het World Trade Center in New York (2001) en de opkomst en moord op Pim Fortuyn (2002) veranderde er veel binnen extreemrechts in Nederland. Door deze gebeurtenissen kwamen twee onderwerpen scherp naar voren in het politieke debat, om daar niet meer te verdwijnen. Ten eerste werd de positie van de islam in de westerse samenleving in steeds sterkere bewoordingen

bediscussieerd. Fortuyn had daar al een punt van gemaakt, maar de aanslagen op 9/11 en de reacties op die aanslagen in de samenleving verscherpte die discussie. Ten tweede werd na de moord op Fortuyn de vrijheid van meningsuiting een belangrijk discussiepunt. In hoeverre konden kritische meningen over immigratie en de multiculturele samenleving een effectief beroep doen op dit grondwettelijk recht?

Aanvankelijk leidden deze veranderingen niet tot groeiende aanhang of electorale successen voor extreemrechtse organisaties. Maar deze veranderingen in het politieke discours kregen wel een politieke vertaling in de electorale successen van de LPF (2002, 2003), PVV (2006-2017) en Forum voor Democratie (2017).

Na de moord op Theo van Gogh (2004) was er sprake van een groei in aanhang van extreemrechtse groepen, vooral voor meer radicale en activistische groepen. Deze nieuwe aanwas was vooral afkomstig uit kringen van zogenaamde Lonsdalejongeren. Deze jongeren waren onderdeel van de brede en populaire gabber-jeugdstijl en koppelden deze jeugdstijl aan min of meer uitgesproken xenofobe meningen. Een deel van deze jongeren raakte vervolgens betrokken bij verschillende extreemrechtse organisaties. Het aantal actieve aanhangers van deze organisaties kon daardoor in korte tijd groeien tot enkele honderden. Na enkele jaren ebde dit Lonsdalejongeren-effect weer weg. Deze jongeren werden ouder en verlieten het extreemrechtse circuit en er kwam, omdat de gabber-jeugdstijl inmiddels was overgewaaid, ook geen nieuwe aanwas meer bij. In het algemeen kan gezegd worden dat deze jaren zich kenmerkten door een thematische aanpassing, waarbij moslims en de islam de kern van de boodschap gingen vormen van het wi-jij-denken. Daarnaast was er, behalve van nieuwe aanwas, ook sprake van continuïteit in organisaties en personen.

Vanaf 2010 is er langere tijd sprake van een vrij stabiele en overzichtelijke situatie rond extreemrechtse organisaties in Nederland.

Er is sprake van een constant aantal van ongeveer honderd actieve rechtsextremisten in Nederland³, betrokken bij een aantal verschillende organisaties. Voor een deel gaat dat om organisaties die op ideologisch vlak van mening verschillen, maar in andere gevallen om versplinterde organisaties op basis van persoonlijke verschillen. De acties die vanuit deze groepen werden georganiseerd beperkten zich in bijna alle gevallen tot deelname van de eigen achterban. Veel van deze organisaties waren verder aan specifieke regio's gebonden, waar hun aanhang zich concentreerde.

5. Nieuwe thema's, dreiging en minder maatschappelijke weerbaarheid (2015-heden)

In de periode 2015-2016 was er sprake van een aantal ontwikkelingen in de wereld met grote impact op het extreemrechtse veld in Nederland.

In 2015 kwam een grote vluchtelingenstroom richting Europa op gang vanuit – voornamelijk – Syrië. Grote groepen vluchtelingen bereikten ook Nederland en moesten hier worden opgevangen, wat veel en vaak zeer heftige reacties teweegbracht onder de Nederlandse bevolking. Daarnaast vonden er in datzelfde jaar enkele zeer zware terroristische aanslagen vanuit islamitische hoek plaats in Europa, waaronder de aanslagen op het Franse satirische blad Charlie Hebdo en de aanslag op de concertzaal Bataclan in Parijs. Deze aanslagen hadden ook grote impact op de Nederlandse samenleving. Ook in het jaar daarna, 2016,

3 — Binnen het project 'Monitor racisme, antisemitisme, en extreemrechts geweld in Nederland' werden in de periode 2010-2014 de volgende aantallen actieve rechtsextremisten vastgesteld: 2010 -155; 2011 -90; 2012 -100; 2013 -120; 2014 -100.

hield de vluchtelingenstroom aan, evenals de daarmee gepaarde onrust in Nederland. En in dat jaar vonden er wederom enkele zware aanslagen plaats (Zaventem, Nice, Berlijn). Verder was 2016 het jaar waarin de Amerikaanse Presidentsverkiezingen plaatsvonden en Donald Trump werd gekozen. En, tenslotte, was 2016 het jaar waarin het Zwarte Pieten-debat in Nederland sterk polariseerde en radicaliseerde.

Deze ontwikkelingen zorgden voor snelle en (vooral nog) blijvende veranderingen in diverse aspecten van het Nederlandse rechtsextremisme. Er was sprake van:

- een verschuiving in thema's en doelen
- organisatorische veranderingen
- een verandering in gevaarzetting
- een verandering in maatschappelijke omgang met extreemrechts.

Politieke thema's en actiedoelen

Diverse ontwikkelingen in 2015 en 2016 hebben invloed gehad op de thema's en actiedoelen in de periode die daarop volgde.

Een eerste belangrijk thema dat werd aangesneden was de vluchtelingenproblematiek. Vanaf de zomer van 2015 kwamen grote groepen vluchtelingen naar Europa en Nederland, vooral afkomstig uit het door oorlog geteisterde Syrië. De opvang van deze vluchtelingen bleek in grote delen van Europa voor felle debatten en protesten te zorgen, zo ook in Nederland.

Extreemrechtse groepen haakten vanaf het najaar van 2015 in op de onrust rond de komst en opvang van deze vluchtelingen. Naast moslims en de islam kwamen nu ook vluchtelingen naar voren als speerpunt van het extreemrechtse politiek activisme, waarbij ook steeds nadrukkelijk verbanden werden gelegd tussen deze vluchtelingen, de islam en islamitisch geïnspireerde terreur. Regelmatig was er sprake van de betrokkenheid van extreemrechtse organisaties bij de protesten tegen de opvang

van vluchtelingen, waarbij ook (lokale) politiek en overheid fel werden bekritiseerd vanwege het toelaten van asielzoekers.

Behalve protesten tegen vluchtelingen en vluchtelingenopvang bleven ook moslims en islamitische gebouwen doelwit van acties. Acties tegen moskeën werden al regelmatig door extreemrechtse organisaties gevoerd.

Vaak door middel van het ophangen van spandoeken of het bezetten van daken van moskeegebouwen (dat laatste vooral door Identitair Verzet). In 2018 en 2019 kozen Pegida, Rechts In Verzet en Identitair Verzet er een aantal keer voor om voor de deur van moskeën demonstraties te organiseren met een fel anti-islamitische boodschap, soms met een doelbewuste provocatieve inhoud. Zo wilde Pegida verschillende keren tijdens de islamitische vastentijd varkensvlees barbecueën voor verschillende moskeën en werd meer recent enkele keren een film met anti-islamitische boodschap voor enkele moskeën vertoond.

Bij deze activiteiten wordt regelmatig een verband gelegd tussen de opvang van vluchtelingen, de islam en overlast, criminaliteit en terrorisme. Een concreet voorbeeld daarvan was het gooien van brandbommen naar een moskee in Enschede uit protest tegen een geplande vluchtelingenopvang elders in de stad.

Een tweede thema dat vanaf het najaar van 2016 werd aangegeven door extreemrechtse formaties, was de discussie rond de figuur van Zwarte Piet. De maatschappelijke onrust die deze discussie sinds enkele jaren veroorzaakt, wordt door verschillende extreemrechtse groepen opgepikt en tot speerpunt van actie gemaakt. In 2014 en 2015 was de landelijke intocht van Sinterklaas al het decor van protesten van voor- en tegenstanders van Zwarte Piet. Bij beide gelegenheden waren ook rechtsextremisten aanwezig en betrokken bij incidenten.

In 2014 werden in Gouda, na enkele confrontaties, verschillende voor- en tegenstanders gearresteerd. De gearresteerde voorstanders van Zwarte Piet waren activisten van Identitair Verzet. In 2015 bestookten voor- en tegenstanders elkaar bij de intocht in Meppel vooral mondeling. Een deel van de voorstanders in Meppel was activist van Combat 18 of RVF-Nederland.

Vanaf 2016 werd Zwarte Piet een speerpunt van veel extreemrechtse groepen en bleef het activisme niet alleen beperkt tot de landelijke intocht. In de maanden november en december 2016 ging het in vergelijking met voorgaande jaren om veel meer extreemrechtse acties voor het behoud van Zwarte Piet, die in de meeste gevallen ook meer extreemrechtse activisten trokken. Deze acties en de demonstraties van tegenstanders van Zwarte Piet leidden op verschillende momenten tot – meestal geweldloze – confrontaties tussen voor- en tegenstanders van Zwarte Piet.

In november 2017 was het Zwarte Piet-thema opnieuw actueel. Net als in voorgaande jaren zochten voor- en tegenstanders van Zwarte Piet demonstratieve aandacht tijdens verschillende intochten. Maar kwam het niet tot echte confrontaties dankzij uitgebreide openbare ordemaatregelen. Een actie die in 2017 veel aandacht trok, was de snelwegblokkade in Friesland waar demonstranten tegen Zwarte Piet werden tegengehouden. Bij deze blokkade was extreemrechts niet betrokken, maar de actie kon op brede sympathie, waaronder uit extreemrechtse kring, rekenen. Tijdens de strafzaak tegen de groep blokkeerders in 2018 vonden er verschillende kleine solidariteitsacties plaats vanuit extreemrechtse hoek.

In de aanloop naar het Sinterklaasfeest van 2018 vonden verdere polarisering en verharding van de acties rond Zwarte Piet plaats. In een groot aantal plaatsen wilden tegen-

standers van Zwarte Piet tijdens Sinterklaasintochten hun protest laten horen. Dat riep veel tegenreacties op van zeer diverse groepen, waaronder groepen voetbalhooligans en extreemrechtse activisten. Daarbij werkte de snelwegblokkade van het jaar daarvoor sterk inspirerend. Op bijna alle plekken waar protest tegen Zwarte Piet werd aangekondigd ontstonden problemen met de openbare orde. In enkele plaatsen werden demonstraties daarom preventief verboden of afgelast (Nijmegen, Apeldoorn, Zwolle, Den Helder). In andere steden werden anti-Zwarte Piet-demonstranten belaagd of aangevallen (Hilversum, Eindhoven, Tilburg, Rotterdam, Den Haag, Hoom, Leeuwarden, Groningen). Bij het belagen en aanvallen van demonstraties leken in de meeste gevallen groepen voetbalhooligans leidend te zijn en was er maar bij enkele acties sprake van zichtbare betrokkenheid van rechtsextremisten (Hilversum, Nijmegen, Den Haag). Op andere plaatsen werd wel door extreemrechtse groepen vreedzaam gedemonstreerd voor het behoud van Zwarte Piet. De NVU hield een kleine manifestatie bij de landelijke intocht aan de Zaanse Schans. Onder andere in Leiden en Rotterdam manifesteerden groepjes rechtsextremisten zich, door als Klassieke zwarte Zwarte Piet aanwezig te zijn bij de intochten.

Synchroon aan de betrokkenheid bij deze twee thema's lijkt er sprake te zijn van een verschuiving van doelen van extreemrechts activisme. In de Zevende rapportage racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld in Nederland (Wagenaar, 2018) werd vastgesteld dat doelen van extreemrechts geweld vanaf 2014 wat aantallen incidenten betreft verschoven van etnische naar politieke doelwitten. Er werden meer acties ondernomen tegen politieke tegenstanders en bijvoorbeeld voorstanders van een ruimhartige vluchtelingenopvang. Het lijkt erop

dat deze constatering inmiddels in een breder beeld moet worden geplaatst. Extreemrechtse activisten zoeken steeds vaker (extreem)linkse bijeenkomsten of locaties op om te demonstreren of om een confrontatie aan te gaan. Dat gebeurde bijvoorbeeld tijdens verschillende protesten tegen het uiterlijk van Zwarte Piet of tijdens demonstraties met een links karakter. Tot voor kort kwam confrontatiegeweld vooral voor bij acties door extreemlinks bij extreemrechtse bijeenkomsten of demonstraties. Nu worden de rollen bij verschillende gelegenheden omgedraaid.

Naast de verschuiving in actie-thema's en -doelen heeft er ook een verschuiving plaatsgevonden op ideologisch vlak. In de schaduw van de Tweede Wereldoorlog was het decennialang heel lastig om in Nederland openlijk antisemitische meningen te verkondigen of het in politieke context over menselijke 'rassen' te hebben. Veel extreemrechtse organisaties deden dat dan ook niet, of alleen achter gesloten deuren. Na de verkiezingswinst van Donald Trump is in zijn sijpstream ook de Amerikaanse Alt-Right-beweging populair geworden. De vaak uitgesproken racistische en antisemitische ('white supremacy') ideeën van de Alt-Right hebben ook voet aan grond in Nederland gekregen, vooral bij de organisatie Erkenbrand en daaraan gelieerde organisaties. Maar ook andere extreemrechtse organisaties lijken zich veiliger te voelen om binnen het huidige publieke debat antisemitische of racistische onderwerpen aan te snijden.

We zien hier dat de verschuiving in thema's, doelen en ideologie van extreemrechts zich sinds 2015 heeft ontwikkeld op drie klassieke onderdelen van de definitie. Aan de ene kant wordt de eigen identiteit (het 'wij' uit de definitie) benadrukt. De eigen culturele waarden

worden beschermd, onder andere met het felle verdedigen van het uiterlijk van Zwarte Piet, of het eigen blanke ras. Tegelijkertijd wordt het duale vijandsbeeld (de 'zij' uit de definitie) van extreemrechts steeds duidelijker waarneembaar. Aan de ene kant de 'volksvreemde' vijanden (moslims, vluchtelingen, migranten), waarnaast aan de andere kant ook de 'volksvijandige groepen' (linkse tegenstanders, linkse politici, voorstanders van vluchtelingenopvang en autoriteiten) steeds meer aandacht krijgen van extreemrechtse groepen.

Organisatorische veranderingen

Naast veranderingen op thema's hebben de ontwikkelingen in 2015 en 2016 ook organisatorische gevolgen voor extreemrechts gekend. Binnen het extreemrechtse landschap, en dan vooral bij organisaties die al langere tijd bestaan, is er nog steeds sprake van veel persoonlijke animositeit, gebrek aan organisatorische capaciteiten of leiderschap. Deze organisaties wisten echter aanvankelijk ook te profiteren van de maatschappelijke onrust die ontstond op de thema's vluchtelingen, terrorisme en Zwarte Piet. Er werden veel meer acties ontplooid, er werden samenwerkingsverbanden aangegaan of pogingen daartoe ondernomen. Verder was er sprake van significante groei in aanhang van verschillende extreemrechtse organisaties en ontstonden er enkele nieuwe groeperingen.

Nadat er vanaf de zomer van 2016 in veel mindere mate vluchtelingen naar Nederland komen is de maatschappelijke onrust rond dit thema geluwd⁴. Dat heeft vervolgens ook weer zichtbare gevolgen voor het extreemrechtse activisme gehad. Het aantal acties en demonstraties, waarbij extreemrechtse groepen betrokken zijn, is aanzienlijk afgenomen. De groei in aanhang en steun, die extreemrechtse formaties in de voorafgaande periode

doormaakten, bekijft niet. Er kan worden vastgesteld dat verschillende extreemrechtse organisaties niet bij machte zijn gebleken om een zelfde actieve aanhang te behouden als in de periode 2015-2016. Medio 2019 is de actieve aanhang van veel extreemrechtse organisaties weer terug op het niveau van voor 2015. Verder is het grootste deel van het aantal nieuwe extreemrechtse groepen, die in 2015 en 2016 ontstonden op de golven van maatschappelijke onrust, inmiddels weer verdwenen.

Naast extreemrechtse organisaties is echter wel een ontwikkeling te zien van los-vaste verbanden van rechtsextremistische activisten. Deze activisten zijn aanwezig bij acties van verschillende organisaties of organiseren zelf acties door een oproep te doen op sociale media. Naast acties op straat, worden er vanuit deze fluide netwerken ook rechtsextremistische activiteiten ontplooid op internet. Zo zagen we in 2018 initiatieven ontstaan als 'Stop Antifa Terreur' en 'Young Activist Together' die geen enkele structuur kennen. Deze groepen mobiliseren aanhangers via sociale media voor acties. Eenmaal op de actielocatie ziet men ter plekke wie er op een oproep af is gekomen en wat er verder gaat gebeuren.

Er is, samengevat, dus sprake van een extreemrechts landschap dat qua actieve aanhang weer op een zelfde niveau lijkt te komen als voor de onrustige periode in 2015/2016. Tegelijkertijd is het beeld wat onrustiger gewor-

den door meer fluide netwerken, die moeilijk voorspelbaar gedrag vertonen.

Gevaarzetting

In andere westerse landen is er sprake van een toenemende ernstige geweldsdreiging vanuit extreemrechtse hoek. De eind 2018 verschenen 'Global Terrorism Index'⁵ laat een duidelijke stijging zien van extreemrechtse terroristische incidenten in de Westerse wereld. Ook het aantal dodelijke slachtoffers is vanaf 2014 sterk toegenomen. Recente voorbeelden zijn de dodelijke aanslag met een auto op een linkse demonstratie in Charlottesville (augustus 2017, Verenigde Staten), de poging tot moord op een aantal willekeurige migranten (februari 2018, Italië), de aanslag op een synagoge in Pittsburgh met 11 doden (oktober 2018, Verenigde Staten), de massamoord in twee moskeën met 51 doden (maart 2019, Nieuw-Zeeland) en de moord op CDU-politicus Walter Lübcke (juni 2019, Duitsland). Verder werden in zowel Duitsland, Frankrijk, Spanje als het Verenigd Koninkrijk extreemrechtse groepen opgeroep met ernstig gewelddadige plannen. Bij verschillende van deze aanslagen werd hardop de vraag gesteld of het scherpe en polariserende woordgebruik van politieke leiders over onderwerpen als migratie, multicultureliteit en rassen bij hebben gedragen aan het stimuleren van dergelijke vormen van politiek geweld.

Deze ontwikkelingen leiden vanzelfsprekend ook tot de vraag of iets dergelijks ook in Nederland waarneembaar of voorspelbaar is. Het antwoord daarop moet genuanceerd zijn. Concreet aanwijzingen voor dergelijke ontwikkelingen zijn er niet. En Nederland heeft na de Tweede Wereldoorlog ook veel minder ervaringen met ernstig extreemrechts geweld dan bovengenoemde landen. Ook het extreemrechtse landschap in Nederland verschilt al decennialang in samenstelling, organisatie-

4 — De NCTV signaleerde in november 2016 een afname van geweldsadige incidenten rond de komst van vluchtelingen, maar stelde tegelijkertijd: 'Wij vonden er nog steeds bekladdingen en vernielingen plaats bij asielzoekerscentra en bij huizen van statushouders. Het teruglopen van actie betekent echter niet dat de afkeer van vluchtelingen en moslims daadwerkelijk is verdwenen in Nederland, integendeel. De haat tegen de islam, vluchtelingen en de Nederlandse politiek is nog steeds volop zichtbaar, vooral op het internet.' (Dringingsbeeld Terrorisme Nederland 40, november 2016).

5 — Institute for Economics & Peace (2018) Global Terrorism Index 2018: Measuring the impact of terrorism. Sydney. Available from: <http://visionofhumanity.org/reports>

graad en slagkracht van extreemrechts in ons omringende landen (Duitsland, Vlaanderen). Tegelijkertijd moet er wel geconstateerd worden dat er binnen Nederlandse extreemrechtse kringen in beperkte mate sprake is van openlijke sympathie voor gewelddadige en terroristische acties. Zo werd bijvoorbeeld de moordaanslag op de CDU-politicus Lübcke in het openbaar toegejuicht door enkele personen die in het verleden ook al sympathie betuigden voor de massamoord van Anders Breivik. Daarnaast kan de mogelijkheid nooit helemaal worden uitgesloten dat er vanuit extreemrechtse kringen of vanuit extreemrechtse motivatie min of meer spontaan kan worden overgegaan tot ernstige gewelddadige acties, zoals de brandbomaanslag op een moskee in Enschede in februari 2016 liet zien. De NCTV stelt over de aanslag op de moskee in Enschede: 'Dergelijke aanslagen zijn in de huidige context van Nederland nog steeds voorstelbaar.'⁶ Tegelijkertijd constateert hetzelfde rapport ook: 'er zijn geen concrete aanwijzingen voor groepen of individuen die de intentie of de potentie hebben om grootschalig terroristisch geweld toe te passen.'

Ook de AIVD ziet in het algemeen een beperkte geweldsdreiging vanuit extreemrechts: 'Hoeveel men over het algemeen niet overgaat tot geweld, acht de AIVD het risico dat (snel radicaliserende) rechts-extremistische eenlingen of kleine groepen naar geweld grijpen, groter dan in het verleden.'⁷

Samengevat kan de dreiging van ernstig geweld vanuit extreemrechts als zeer gering worden omschreven, maar wel voorstelbaar. Ondertussen zien de veiligheidsdiensten wel een parallelle ontwikkeling plaatsvinden. Door een zichtbare toename van extreme retoriek op sociale media, worden potentiële solodaders ('lone actors') aangejaagd in hun gewelddadige ideeën. AIVD en NCTV waarschuwen voor de impact van het gepolariseerde maatschappelijke debat op lone actors. De opleving van het rechts-extremisme in Nederland uit zich vooral nog niet zozeer in het plegen van geweld, maar in een steeds agressiever en opruiender internetdiscours.⁸

In 2018 waren er twee arrestaties voortkwamen uit 'fluide' extreemrechtse initiatieven. In het voorjaar van 2018 werd een betrokkene bij de 'Anti-Terror Brigade' op basis van een ambtsbericht van de AIVD gearresteerd op verdenking van het plannen van een aanslag. In december 2018 werd hij veroordeeld tot een celstraf van drie jaar wegens het plannen van aanslagen tegen moslims, islamitische instellingen en 'linkse kopstukken'. In de zomer van 2018 werd een andere extreemrechtse activist gearresteerd. Hij had op sociale media gedreigd een aanslag te plegen na de zelfmoord van een Haags PVV-raadslid. Deze tweede verdachte verscheen in januari 2019 voor de rechter. Een uitspraak is echter nog niet bekend.

Naast de dreiging van geweld kan er ook sprake zijn van andere bedreigingen vanuit extremistische - waaronder extreemrechtse - organisaties. Het gaat daarbij om beïnvloeding van het maatschappelijke en politieke debat, waarbij twijfel wordt gezaaid over het functioneren of de noodzaak van de democratische rechtsstaat en mensenrechten. Vooral via internet lijken rechtsextremisten er steeds vaker in te slagen twijfel te zaaien over de democratische waarden van onze samenleving en op die manier invloed te hebben op het publieke debat. Ook deze ontwikkeling wordt gesignaleerd door de AIVD: 'de niet-gewelddadige dreiging tegen de democratische rechtsorde die voortkomt uit activiteiten als systematisch haatzaaien, bevolkingsgroepen demoniseren, intimideren of een sfeer van angst creëren. Deze dreiging gaat bijvoorbeeld uit van het 'intellectuele', door de alt-rightbeweging

6 — Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (2018) De golfbewegingen van rechts-extremistisch geweld in West-Europa. Aard, ernst en omvang van de rechts-extremistische geweldsdreiging in West-Europa, inclusief Nederland. Den Haag: NCTV.

7 — AIVD (2018). Rechts-extremisme in Nederland. Een fenomeen in beweging. Den Haag: AIVD.

8 — Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (2019) Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 49, februari 2019.

9 — Het gaat bij de term 'omvolking' om een samenzwermingsheerle, die stelt dat er sprake is van een bewuste strategie om te komen tot een vernietiging van de autochtone blanke Europese bevolking. De nadruk ligt daarbij dus niet op het problematiseren van de immigratie en immigranten als zodanig, maar op het idee dat de machthebbers en media, daarin gesteund door krachten op de achtergrond, een bewust beleid voeren om immigratie mogelijk te maken en zelfs te bevorderen. En dat met dat migratiebeleid een kwade opzet wordt beoogd, namelijk de vernietiging van het blanke ras. Daarmee richten aanrangers van deze theorie zich zowel tegen migranten als tegen de overheid die schuldig is aan de komst en aanwezigheid van migranten. Deze samenzwermingsheerle kent begrijpelijkerwijze veel steun in extreemrechtse kringen en krijgt daar bovendien vaak een antisemitische connotatie. Joden zouden degenen zijn die achter de schermen deze 'omvolking' organiseren.

10 — AIVD (2018). Rechts-extremisme in Nederland. Een fenomeen in beweging. Den Haag: AIVD.

geïnspireerde, rechts-extremisme. Het gedachtegoed van alt-rechts, gebaseerd op rassenen, druipt in tegen de principes waar onze democratische rechtsorde op gebaseerd is. Het Nederlandse alt-rechts tracht dit zeer extremistische gedachtegoed tot gemeengoed te maken, bijvoorbeeld door het idee te verspreiden dat er sprake is van een bewust en gestuurd beleid vanuit de huidige machthebbers en media, dat moet leiden tot een 'omvolking'⁹ en uiteindelijk vernietiging van het blanke ras. Men wil bereiken dat een culturele omwenteling plaatsvindt naar een maatschappij waarin racisme normaal is. Dit om uiteindelijk de weg vrij te maken voor een politiek bestel dat alleen de grondrechten van de blanke burger waarborgt. Als dergelijk gedachtegoed in de toekomst steeds meer voet aan de grond krijgt in de Nederlandse samenleving en daarmee ook doorsijpelt naar het openbaar bestuur, is dat een bedreiging voor de Nederlandse democratische rechtsorde.¹⁰

Behalve het verspreiden van haat, is ook het verspreiden van zogenaamd 'fake news', een nieuwe ontwikkeling. Daarbij is de inzet van onwaarheden zelf niet nieuw. Extremistische

groepen maken sinds jaar en dag gebruik van selectieve waarheden, complotten, propaganda en leugens om het eigen gelijk te onderbouwen. Maar in het huidige tijdsgewricht is deze inzet aan verandering onderhevig. Ten eerste door de snelheid en impact die dergelijke desinformatie kan hebben door het gebruik van internet en sociale media. Ten tweede omdat er naast het opzettelijk gebruik van deze desinformatie tegelijkertijd door extremisten systematisch twijfel wordt gezaaid aan het waarheidsgehalte van klassieke media. Zo wordt in Nederland onder rechtsextremistische, maar ook onder rechts-populistische groepen het waarheidsgehalte van reguliere kranten en omroepen regelmatig in twijfel getrokken. Ten derde omdat het gebruik van 'fake news' niet alleen meer is voorbehouden aan kleine groepen extremisten, maar ook ingezet wordt door partijen die veel meer maatschappelijke invloed hebben.

In Nederland worden in kringen van Forum voor Democratie bijvoorbeeld complottheorieën over migratie, opwarming van de aarde en het ontstaan van de Europese Unie verspreid. Dit speelde bijvoorbeeld een rol bij debatten en acties rond het pact van Marrakech, tijdens debatten over migratie en vluchtelingen en discussies over klimaatverandering.

Maatschappelijke omgang met extreemrechts

Tenslotte is er vanaf 2016 een ontwikkeling zichtbaar van toenemende ruimte en tolerantie voor extreemrechtse denkbeelden en extreemrechtse activiteiten. In de periode van 2015 en 2016, waarin er sprake was van grote onrust rond de komst van vluchtelingen, was in een aantal gevallen zichtbaar dat de maatschappelijke weerbaarheid tegen extreemrechtse groepen, zoals die al decennialang functioneerde, in mindere mate aanwezig leek. Betrokkenheid van extreemrechtse groepen

bij lokale protesten bleek in sommige plaatsen niet als problematisch te worden ervaren door de demonstranten en werd in een enkel geval zelfs toegejuicht. Ook werd her en der gebruik gemaakt van de kennis van zaken van extreemrechtse groepen, die ondersteuning konden bieden bij het organiseren van acties of demonstraties.

Nadat de maatschappelijke onrust rond vluchtelingen in de loop van 2016 was weggeëbd, bleef de grotere tolerantie voor extreemrechtse uitingen en acties bestaan. Dat wil niet zeggen dat deze ideeën meer aanhang of sympathie hebben gekregen, maar vooral dat extreemrechtse ideeën en activiteiten steeds meer gezien worden als politieke meningen, gelijk elke ander. Opvallend is bijvoorbeeld dat klassiek extreemrechtse theorieën over een bewuste ‘omvolking’ van Nederland ook overgenomen zijn in andere kringen, zoals binnen de PVV en Forum voor Democratie en op het weblog GeenStijl. Meer recent, rond de jaarwisseling van 2018-2019, was dit ook zichtbaar bij protesten van de zogenaamde ‘gele hesjes’.

Deze protesten stelden en zeer breed scala aan klachten en protesten aan de orde, vaak van sociaaleconomische aard. Tegelijkertijd stelde de omvang en maatschappelijke impact van de Gele Hesjes-beweging in Nederland hoegenaamd niets voor. Bij de Gele Hesjes-protesten was echter ook ruimte voor activiteiten van rechtsextremisten. Die liepen herkenbaar mee en gebruikten deze demonstraties om hun eigen thema's onder de aandacht te brengen: de afkeer van vluchtelingen en migratie, het pact van Marrakesh, tot aan antisemitische complottheorieën aan toe. In enkele gevallen waren protesten van ‘gele hesjes’ in feite acties van extreemrechtse organisaties, die zichzelf verkochten als ‘gele hesjes’.

In maart 2019 Nederland werd geconfronteerd met een terroristische aanslag met een

11 — Zie voor een uitgebreidere uitleg bij de lemma's over Ekenbrand en de NVU.

12 — Toespraak campagneleider Forum voor Democratie in Maastricht: <https://www.facebook.com/forumvoordemocratie/videos/1123707407754869/> (22.03.2017).

13 — Interview bij 'radiozender Amsterdam FM', 17-9-2015.

14 — <https://forumvoordemocratie.nl/actueel/roeyert-thierry-baudet-alivvd-2017/> (22.03.2017).

15 — Zie o.a. <https://forumvoordemocratie.nl/actueel/vd-roeyert-nvu-infiltrant-en-http://nvu.info/Perisveklara90.htm/> (7.9.2017).

16 — Bahara, H. & Kranenberg, A. (2017) Alt-right in Nederland. Hoe Ekenbrand zich opmaakt voor de strijd om een blanke natie Ekenbrand en de opstand van de blanke man. In: Volkskrant 19-11-2017. Zie: <https://www.volkskrant.nl/binnenland/alt-right-in-nederland-hoe-ekenbrand-zich-opmaakt-voor-de-strijd-om-een-blanke-natie~44539593/29.11.2017/>.

17 — Opvallend genoeg heeft deze/die partijleider in de herfst van 2017 uitgebreid gesproken met de Amerikaan Jared Taylor, die op dat moment te gast was bij Ekenbrand, en bekend staat om zijn uitgesproken racistische en antisemitische ideeën. Zie: Tokmetzis, D. (2017). Thierry Baudet ontmoette in het geheim een Amerikaanse racist van Alt-right. In: De Correspondent 20-12-2017.

18 — Naast de Rotterdamse lijsttrekker, bleek ook de lijsttrekker uit Emmen sympathiek te staan tegenover extreemrechtse groepen. Een Haagse PVV-kandidaat was betrokken bij OSOD. Een kandidaat uit Oude Pekela bekende sympathie voor het KNNL. De Rotterdamse lijsttrekker is inmiddels bestuurslid van de extreemrechtse organisatie Identiteit Nederland genoemd.

jihadistisch motief in Utrecht. Deze aanslag bood extreemrechtse groepen de mogelijkheid om thema's als problemen met de Islam en immigratie onder de aandacht te brengen. Verschillende extreemrechtse organisaties probeerden de aanslag ook te gebruiken om aanhang te werven of Utrechtse te mobiliseren. Er is echter niet gebelken dat dat enig succes heeft gegenereerd. Naast de maatschappelijk omgang lijkt er ook sprake van een verandering in omgang met extreemrechts door reguliere politieke partijen. In 2017, voorafgaand aan de Parlementsverkiezingen ontstond er binnen verschillende extreemrechtse formaties een discussie welke partij tijdens de verkiezingen gesteund moest worden. Vooral bij Studiegengootschap Erkenbrand en de NVU bleek sympathie te bestaan voor het Forum voor Democratie¹¹. Er was sprake van herkenning van de Forum-boodschap over het verdeelden van de eigen cultuur en van het anti-islamgeluid. Verder vielen ook de suggesties van de partijleider van Forum voor Democratie over demografische problemen met een oorsprong in de 'homeopathische verdunning van de

Nederlandse bevolking'¹², de wens dat 'Europa dominant blank blijft'¹³ en de presentatie van de Westerse samenleving als een lichaam met auto-immuunziekte¹⁴ goed binnen deze kringen. Dergelijke uitspraken hebben tot herkenning en sympathie geleid bij diverse extreemrechtse groepen.

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2018 bleef er sprake van discussie over de politieke ideeën van Forum voor Democratie. In een aantal mediapublicaties werd verdere aandacht besteed aan contacten van de partijleider met bekende buitenlandse rechtsextremisten, zoals Jared Taylor, Aleksandr Doegin en Jean-Marie Le Pen. Verder werd de deelname van Forum voor Democratie aan de raadsverkiezingen in Amsterdam voor een deel bepaald door herhaalde publieke uitspraken van partijprominenten als het Kamerlid Hiddema en Yemaz Ramautarsing over de relatie die zou bestaan tussen verschillende menselijke 'rassen' en verschillen in IQ. Opmerkingen en statements over die materie vanuit Forum voor Democratie waren voor een aantal andere deelnemende politieke partijen reden om afstand van de partij te nemen, of de partij zelfs uit te sluiten als coalitiepartner.

Het is nog te kort dag om te bepalen of de inzet van deze politieke thema's bij het Forum voor Democratie zal bestendigen. Het Forum voor Democratie is een jonge partij die zich snel ontwikkelt en in ideologisch opzicht nog niet altijd een consistent beeld laat zien. In welke richting de ideeën van deze partij zich zullen ontwikkelen en in hoeverre dat de sympathie van extreemrechtse groepen zal blijven behouden is voornamelijk niet vast te stellen. Forum voor Democratie zelf distantieert zich ondertussen bij voortdurende van predicaaten als 'racistisch' of 'extreemrechts'. In augustus 2017 werd bijvoorbeeld een lid van Forum voor

Democratie geroeyerd, die tegelijkertijd actief was bij de Nederlandse Volks-Unie. Maar dat roeyement leek meer samen te hangen met de beweringen van de man dat er sprake was van 'samenwerking' tussen deze twee partijen, dan dat het Forum voor Democratie zich principieel afkeerde van dit dubbelidmaatschap.¹⁵ In een uitgebreide reportage over de achtergronden en ideeën van het extreemrechtse Studiegengootschap Erkenbrand in de Volkskrant¹⁶ distantieert Forum voor Democratie zich ook, zij het voorwaardelijk: 'als deze club racistisch en antisemitisch gedachtegoed aanhangt, wil hij (de partijleider, WW) er absoluut niets mee te maken hebben.'¹⁷

Maar niet alleen Forum voor Democratie had in de verkiezingsperiode 2017-2018 met interesse vanuit extreemrechtse hoek te maken, dat gold ook voor de Partij voor de Vrijheid (PVV). Verschillende personen die zich kandideerden voor de PVV bij de raadsverkiezingen bleken gelinkt te kunnen worden aan extreemrechtse sympathieën. In Rotterdam werd de lokale lijsttrekker van de PVV na zeer korte tijd weer van de kieslijst gehaald na publicaties over zijn racistische overtuigingen en sympathieën voor een bekende Holocaust-ontkenner¹⁸. Van verdere interesse van extreemrechts voor de PVV bleek tijdens een demonstratie van de PVV in Rotterdam, in aanloop naar de verkiezingen. Aan die demonstratie deed een scala aan extreemrechtse organisaties uit Nederland mee (Voorpost, Identitair Verzet, Erkenbrand, Nederlandse Volks-Unie, Pegida, Rechts in Verzet, Stop Antifa Terreur) en was een forse delegatie van het Vlaams Belang aanwezig. In oktober 2018 moest de voorzitter van de PVV-fractie in Emmen afstand doen van zijn voorzitterschap, nadat hij een propagandaplaatje van een nazi-website had getwitterd en daar bij navraag geen afstand van wenste te nemen.

Overzicht hedendaagse extreemrechtse formaties

In deze paragraaf volgt een alfabetisch overzicht van klassieke extreemrechtse organisaties die in de periode 2015-2019 actief zijn geweest. Het gaat in dit overzicht om extreemrechtse formaties die actief zijn geweest in het publieke domein. Daarnaast zijn er verschillende extreemrechtse initiatieven ontplooid op internet. Het ging hier om initiatieven die geen reële betekenis in de wereld buiten het internet kregen en vaak slechts een kort bestaan kenden. Dergelijke initiatieven zijn niet opgenomen in de factsheet.

In grote lijnen is er tussen de verschillende formaties een ideologische scheidslijn zichtbaar die maakt dat ze in drie categorieën zijn in te delen:

- 1 'identitaire formaties' streven naar een ideaal van een homogeen Nederlands volk binnen het gebied waar dit volk historisch gezien is gevestigd. Het onderscheid tussen het 'eigene' en het 'vreemde' spitst zich bij deze groepen toe op het Nederlands taalgebied en de cultureel-etnische eigenheid van het daar levende Nederlandse volk. Dat komt tot uiting in het afwijzen van externe invloeden of bedreigingen ten aanzien van dat Nederlandse volk. Primair gaat dat om 'vreemde' invloeden door immigratie. Maar identitaire formaties stellen zich bijvoorbeeld ook tekeer tegen 'bedreigingen' als de invloed van Engelse leenwoorden of de aanwezigheid van 'cultuurvreemde' buitenlandse multinationals in Nederland. Ook andere veronderstelde bedreigingen van die homogene Nederlandse identiteit, zoals pedofilie, drugs of het aanpassen van het uiterlijk van Zwarte Piet zijn reden tot actie door deze groepen. Verder bestaat de uitgesproken wens het veronderstelde homogene Nederlands taalgebied, bestaand uit Nederland, Vlaanderen en Noord-Frankrijk, samen te voegen in een nieuw land, Dietsland, en voelt men zich om dezelfde redenen sterk verwant met de blanke Afrikaners in Zuid-Afrika.
- 2 'Neonazistische formaties' onderscheiden zich van identitaire formaties primair doordat zij het 'eigene' en het 'vreemde' definiëren vanuit biologisch-racistische kenmerken. Het blanke ras is biologisch superieur aan andere rassen, waaronder het joodse. Daarnaast oriënteren zij zich, anders dan identitaire formaties, vooral op 'Germaanse broedervolken' en minder op het Nederlands taalgebied. Tenslotte streven zij veelal naar een herstel van een Groot-Germaans Rijk, in de traditie van het Derde Rijk uit de periode 1933-1945.
- 3 'Nieuw rechts-radicalen groepen', die geen duidelijke ideologische basis hebben in oude extreemrechtse ideologieën en zich vooral kenmerken door sterke afwijzing van moslims en de islam in Nederland.

Per organisatie wordt aangegeven: — Welke naam/namen wordt/worden gebruikt;

- Wat de ideologische oriëntatie is;
- Omvang en korte karakterschets van de actieve aanhang;
- In welke regio's de organisatie voornamelijk actief is;
- Schets van Activiteiten in 2015-2019;
- Betrokkenheid bij geweld en incidenten in het verleden.

In een enkel geval wordt vermeld dat een organisatie inmiddels niet meer actief is.

Aktiefront Nationale Socialisten (ANS)

Het *Aktiefront Nationale Socialisten* (ANS) is geïnspireerd op de Duitse neonazigroep Aktionsfront Nationaler Sozialisten van de overleden Duitse neonazi Michael Kühnen. De organisatie is in Duitsland verboden, maar heeft in neonazikringen een mythische status. Daarom is de afkorting ANS in Nederland vanaf de jaren tachtig door verschillende groepen gebruikt met verschillende betekenissen: Actiefront Nationale Socialisten, Autonome Nationaal-Socialisten, Autonome Nationale Socialisten en Autonoom Nationaal Socialistisch Nederland.

In 2013 gebruikte een groep neonazi's de naam 'ANS' opnieuw. Het ging om een klein groepje van rond de vijf actieve neonazi's die vooral interesse hebben in confrontaties met extreemlinkse politieke tegenstanders. Deze groep bleef actief tot in 2015, waarna de naam ANS niet meer is gebruikt.

Anti Terreur Brigade (ATB)

Naam

De 'Anti Terreur Brigade Special Forces' (ATB) wordt tijdens de vluchtingencrisis in 2015-2016 opgericht.

Ideologie

De ideeën van deze groep beperken zich tot allerlei publieke uitingen en fantasieën over gewapende burgervrachten en geweldadige acties tegen migranten, moslims en linkse activisten. De groep wil vooral vechten tegen de 'islam-overheersing'.

Aanhang

Het gaat bij deze groep om een initiatief dat zich grotendeels op sociale

media afspeelt. De verschillende oproepen tot het organiseren van geweld en gewapend verzet vinden daar enige respons.	
Regio's	De aanhang is georganiseerd via sociale media. ATB moet gezien worden als een fluide organisatie.
Activiteiten in 2015-2019	Er zijn op de sociale mediakanalen van de ATB meerdere oproepen gedaan om acties te ondernemen, waaronder het 'beveiligen' van PVV-bijeenkomsten en publieke optredens van Geert Wilders. Er is echter nooit sprake geweest van enige zichtbare activiteit. In mei 2018 werd een ATB-aanhanger gearresteerd. Hij is verdacht van het voorbereiden van een aanslag op moslims en linkse politieke activisten. Volgens het Openbaar Ministerie kon de man over explosieven beschikken. De politie trof een groot aantal kogels bij de man aan. De man werd in december 2018 veroordeeld tot drie jaar cel wegens het voorbereiden van een terroristische aanslag. Na de arrestatie van de aanhanger lijkt ATB inactief te zijn geworden.
Risico's	Gezien de inactiviteit van ATB gaat er geen waarneembaar risico meer uit van ATB.

Anti-Zionist Front / Anti-Zionistische Aktie

Naam	Het Anti-Zionist Front is in 2016 opgericht vanuit de Vrije Nationalisten Noord-Brabant. In december 2017 werd bij de deelname aan een anti-Israëlische demonstratie de naam 'Anti-Zionistische Aktie' gebruikt.
Ideologie	De achtergrond van het Anti-Zionist Front is nationaalsocialistisch. De organisatie keert zich echter vooral tegen Joodse en pro-Israëlische organisaties.
Aanhang	Anti-Zionist Front is één van de vele werknamen van het kleine groepje activisten achter de Vrije Nationalisten Noord-Brabant. Dat betreft in totaal ongeveer vijf personen. Vanwege het onder neonazi's populaire

thema (tegen Joden en tegen Israël) wist deze groep bij een kleine demonstratie in Ravenstein ongeveer 15 aanhangers op de been te krijgen.	
Regio's	De kern van het Anti-Zionist Front is hetzelfde als die van de Vrije Nationalisten Noord-Brabant.
Activiteiten in 2015-2019	De activisten van het Anti-Zionist Front sluiten zich vooral aan bij demonstraties van anderen, meestal met een linkse signatuur, tegen de Israëlische bezetting. In juli 2016 organiseerde de groep een 'solidariteitsactie' in Ravenstein met ongeveer 15 deelnemers uit neonazistische hoek. In december 2017 en in april 2018 nam de groep deel aan demonstraties die zich richtten tegen het Israëlisch optreden tegen Palestijnen.
Risico's	Omdat de activisten van het Anti-Zionist Front dezelfde zijn als de aanhangers van de Vrije Nationalisten Noord-Brabant, geldt voor deze groep hetzelfde risicoprofiel: De kleine aanhang van de VNNB zorgt er voor dat er weinig dreiging van de groep uitgaat, ondanks nadrukkelijke militante en revolutionaire aspiraties. De geschiedenis van het groepje leert dat de enige risico's liggen in fanatieke deelname aan ongegegelheden bij door anderen georganiseerde demonstraties.

Aryan Strike Force

Naam	De Aryan Strike Force (ASF) is een van oorsprong Britse neonazistische organisatie. In 2009 werd de oprichter en leider van de organisatie in het Verenigd Koninkrijk gearresteerd en later veroordeeld tot 10 jaar cel wegens een terroristisch plan.
Ideologie	Vanaf 2016 gebruikte een groepje vrienden met nazistische sympathieën in Zeeuws-Vlaanderen de naam 'Aryan Strike Force' en 'Aryan Strike Force – Combat 18 Division – Netherlands – Flanders'. Het is onwaarschijnlijk dat deze groep organisatorische contacten heeft met de Engelse groep. Het lijkt erop dat de groep uitsluitend de naam heeft gebruikt.
Aanhang	De aanhang van ASF is zeer beperkt en moet op maximaal 15 personen worden geschat. Deze aanhang woont op verschillende plaatsen (Zeeuws-Vlaanderen, Leiden, Purmerend) in Nederland. Het grootste deel van de aanhang heeft een verleden bij de NVU.

De aanhangers van ASF voeren enerzijds kleine propaganda-acties uit in hun eigen woonomgeving, vooral in het Zeeuws-Vlaamse Hulst, en berichten hier actief over op sociale media. Daarnaast bezoeken activisten van de groep regelmatig demonstraties van andere extreemrechtse groepen in Nederland en Vlaanderen, waaronder de NVU. Voorpost, het Vlaams Belang, NSV en Pegida. In het voorjaar van 2016 werden tijdens een demonstratie van de NVU in Amsterdam enkele aanhangers van ASF gearresteerd wegens het tonen van een spandoek en kleding met het opschrift 'Combat 18 – Whatever it takes'. Zij stonden in december 2016 terecht voor de Amsterdamse rechtbank en werden voor diverse extreemrechtse uitingen veroordeeld, waaronder het brengen van de Hitlergroet en het meedragen van een spandoek met de tekst 'Combat 18 – Whatever it takes'.

In het najaar van 2016 liepen aanhangers van Aryan Strike Force mee met een demonstratie van RVF Nederland in Nijmegen.

In 2018 hebben de ASF-leden uit Zeeuws-Vlaanderen zich verbonden aan RVF Nederland, zie verder bij dat lemma.

Blindfolded

Een voormalige neonazistische rockband uit Winschoten. De band was onderdeel van het internationale netwerk Crew38. In 2017 verscheen een cd met onder andere muziek van Blindfolded om financiën te genereren voor het Crew38-netwerk. In 2018 is de band opgeheven.

In december 2018 werd op de Facebook-pagina van Blindfolded aangekondigd dat een voormalig bandlid een nieuw project onder de naam 'StuG' is begonnen, waarvan muziek zal verschijnen op een Duitse cd met andere neonazistische bands. 'StuG' treedt sindsdien als soloartiest op bij verschillende extreemrechtse muziekfestivals binnen Europa. Ook maakte StuG muziek bij een promotiefilm van Stormram (zie bij lemma 'Stormram').

Zie verder bij de lemma's Crew38 en KNNL.

Blood & Honour Nederland

Naam

Blood & Honour is in de jaren tachtig van de vorige eeuw in Engeland ontstaan als een organisatie van en voor neonazistische skinheads. De naam is een vertaling van het nationaalsocialistische 'Blut und Ehre', dat onder andere door de Hitlerjugend werd gebruikt. Verder wordt Blood &

Honour soms in cijfercode geschreven '28' of '28 Nederland', waarbij de 2 en de 8 staande voor de tweede en de achtste letter van het alfabet, de B en de H. Blood & Honour is in vele westerse landen actief en opgedeeld in verschillende 'divisies'. In de verslagperiode bestonden er twee divisies in Nederland, Blood & Honour Westland en Blood & Honour Oostland.

Ideologie

Blood & Honour oriënteert zich sterk op het historisch nationaalsocialisme. Maar meer dan deze politieke ideologie is de skinheadsubcultuur belangrijk binnen deze beweging. Dit uit zich vooral in de vele subculturele elementen binnen de organisatie: uniforme kledingstijl, uniforme haarstijl, voorliefde voor skinheadmuziek en een skinhead 'way of life'.

Aanhang

Aanhangers van Blood & Honour worden eerst 'supporter' en kunnen, wanneer ze zich hebben bewezen, volwaardig lid worden. Supporters en leden zijn herkenbaar aan shirts met het logo van de organisatie met al of niet 'support' erbij vermeld.

De aanhang van Blood & Honour Nederland is de afgelopen jaren gedecimeerd. Voor een deel zijn aanhangers afgehaakt en niet meer actief binnen het extreemrechtse circuit. Daarnaast zijn er enkele afsplitsingen geweest van regionale divisies. Het grotendeels verdwijnen van de skinhead-cultuur in Nederland zal bijgedragen hebben aan het gebrek aan nieuwe aanwas.

De Divisie Westland heeft lange tijd een vaste aanhang van rond de 10 personen gekend. Maar het is momenteel onduidelijk of deze groep nog bestaat. Er zijn al langere tijd geen activiteiten van de groep waargenomen. De Divisie Oostland heeft minder dan tien aanhangers en is nog wel actief. Aanhangers van de Divisie Oostland bezoeken regelmatig neonazidemonstraties in Duitsland.

Regio's

De aanhang van de Divisie Oostland is vooral te vinden in politieregio Oost-Nederland, regio Arnhem-Zutphen. Maar door hen worden bijna geen activiteiten geïnitieerd in de eigen regio.

Activiteiten in 2015-2019

Activisten van Blood & Honour waren in de periode 2015-2019 voornamelijk politiek actief in het buitenland. Zo werden door Blood & Honour-activisten met enige regelmaat nazi-demonstraties in Duitsland bezocht. Enkele leden namen in augustus 2017 in Duitsland deel aan een demonstratieve herdenking van nazi-kopstuk Rudolf Hess. In 2018 werd mini-

maal vier keer meegedaan aan Duitse neonazi-demonstraties, onder andere aan een demonstratie uit solidariteit met een gestrafte ontkenner van de Holocaust en een demonstratie waar Rudolf Hess werd herdacht. In 2019 is inmiddels minimaal één keer meegelopen met een Duitse demonstratie. Naast politieke acties werden door Nederlandse Blood & Honour-activisten ook concerten bezocht. In oktober 2016 vond er een groot internationaal Blood & Honour-festival plaats in Zwitserland. Onder de ongeveer 5000 deelnemers bevonden zich ook enkele Nederlanders. In maart 2017 vond een groot aan Blood & Honour gerelateerd 'Defend Europe'-concert in Noord-Frankrijk plaats, waar ook Nederlandse aanhangers aanwezig waren. In het najaar van 2017 werd een prominente activist van Blood & Honour-Nederland benoemd tot bestuurslid van de Duitse nazipartij 'Die Rechte'.	Risiko's De aanhang van Blood & Honour is geweldsbereid, maar door de zeer beperkte aanhang is het daaraan verbonden risico klein.
---	---

Brabant Zeeland Tegen Vluchtelingen (BZTV)

Naam Brabant Zeeland Tegen Vluchtelingen (BZTV) is in het voorjaar van 2016 opgericht. Ideologie BZTV richt zich tegen de komst van vluchtelingen, behoud van Nederlandse identiteit en behoud van Zwarte Piet. Aanhang BZTV bestaat uit rond de 5 personen. Regio's BZTV is afkomstig uit het Zeeuws-Brabants grensgebied, rond Steenbergen. Activiteiten 2015-2019 BZTV heeft enkele kleinschalige demonstraties in West-Brabant en Zeeland georganiseerd. Daarnaast sloot BZTV zich in het verleden aan bij diverse protesten in Nederland tegen vluchtelingen en bezocht Pegida-demonstraties. In juni 2016 werd de groep geweigerd bij een Pegida-demonstratie, omdat ze een eigen spandoek wilden meedragen.	
---	--

In mei 2017 heeft de organisatie nog geprobeerd om een demonstratie in Den Haag op poten te zetten. Voor zover bekend heeft deze echter geen doorgang gehad. In november 2017 sloot BZTV zich nog aan bij pro-Zwarte Piet-protest in Leiden. De leider van BZTV was eind 2018 betrokken bij protesten van de 'gele hesjes' in Nederland.	Risiko's Er zijn geen risico's verbonden aan BZTV.
---	---

Brass Knuckle Brotherhood

In januari 2016 werd de 'Brass Knuckle Brotherhood' (BKB) opgericht. BKB is in de loop van 2017 weer opgeheven. In de tweede helft van 2018 verdween ook de website van de organisatie van het internet. Uit de propaganda van de BKB kwam een duidelijk nationaal-socialistische overtuiging naar voren en er bestond veel belangstelling voor geweld als politiek middel, vooral tegen linkse politieke tegenstanders. De organisatie was actief met het verspreiden van propagandamateriaal. Daarnaast werden (deels groepsgewijs) regelmatig demonstraties van andere organisaties bezocht in Nederland en Duitsland. De gewelddadige intenties van BKB waren overduidelijk aanwezig, in de naam, propaganda en berichten op sociale media. Tegelijkertijd is het geweldgebruik vanuit de groep, voor zover bekend, in de praktijk beperkt gebleven. Bij het enige bekende geweldsincident was de oprichter van BKB tijdens een Pegida-demonstratie in 2016 verantwoordelijk voor de mishandeling van een persfotograaf.	
--	--

Naam De naam 'Combat 18' verwijst naar de eerste en achtste letter van het alfabet, AH, acroniemen voor Adolf Hitler. De naam wordt regelmatig afgekort tot C18, of weer omgezet in cijfers '318', waarbij de 3 verwijst naar de derde letter van het alfabet, de C van 'Combat'. Ideologie Combat 18 is oorspronkelijk een Engelse afsplitsing van het Blood & Honour-netwerk en kent eenzelfde mengeling van nationaalsocialistische	
--	--

overtuiging en skinhead-identiteit. De reden voor afsplitsing (begin jaren negentig) was dat men Blood & Honour teveel gericht vond op de subculturele identiteit (muziek, feesten, drinken) en te weinig op 'echt' politiek activisme. Combat 18 veranderde in de jaren negentig in een organisatie waarvan leden in verschillende Europese landen (bom)aanslagen pleegden. Dat droeg bij aan een mythische status van de organisatie binnen extreemrechtse kringen. Na de jaren negentig zijn er geen als terroristisch te kwalificeren activiteiten vanuit Combat 18 meer ondernomen. Geweld als legitiem politiek middel blijft echter wel een uitgangspunt van de organisatie, al is daar in de Nederlandse praktijk al jaren geen incident meer uit voortgekomen.

Aanhang

Leden van Combat 18 zijn vaak herkenbaar aan shirts met de naam, logo of strijdleuze 'Whatever it takes' van de organisatie.

In Nederland is Combat 18 al jarenlang in handen van een zeer kleine vaste groep neonazistische skinheads. Momenteel is deze groep in Nederland nauwelijks actief en kent een minimale aanhang.

In andere Europese landen, voornamelijk in Duitsland, lijkt Combat 18 bezig te zijn aan een hergroepering. In 2019 wordt er door de Duitse Justitie gekeken naar mogelijke betrokkenheid van Combat 18-aanhangers bij de politieke moord op CDU-politicus Walter Lübcke. Het is op dit moment nog niet te zeggen of dat ook een effect gaat hebben op de Nederlandse groep.

Regio's

De leider van Combat 18 woont in Rotterdam, een klein aantal aanhangers woont verspreid door het land.

Activiteiten in 2015-2019

De enige publieke activiteit van Combat 18 in 2015 was deelname aan protesten tijdens de Sinterklaasintocht in 2015 in Meppel, waar luidruchtig geprotesteerd werd tegen anti-Zwarte Piet demonstranten. In oktober 2016 vond een grote demonstratie van neonazi's en hooligans plaats in Dortmund. Daar speelde onder andere de Duitse band 'Oidoxie' die nauwe banden onderhoudt met Combat 18. Bij deze demonstratie waren uit diverse Europese landen delegaties aanwezig van Combat 18, waaronder een Nederlandse delegatie.

Risico's

In het verleden was de Nederlandse Combat 18-aanhang regelmatig betrokken bij (grof) geweld, vooral bij toevallige ontmoetingen met alloch-

tonen. Ook was er sprake van vuurwapenbezit. In de recente periode is van dergelijke incidenten niets gebleken.

De Nederlandse tak van Combat 18 had in het verleden goede banden met neonazi's uit het westen van Duitsland, vooral rond Dortmund. In de zomer van 2019 wordt er door de Duitse justitie gekeken naar de rol van Combat 18-kringen uit Dortmund bij de extreemrechtse moordaanslag op CDU-politicus Walter Lübcke. Vooralsnog is er echter geen aanleiding om te denken dat deze ontwikkeling aanleiding geeft om het risico van de Nederlandse Combat 18-tak anders in te schatten. Die lijkt nog steeds inactief te zijn.

Comité voor de Afrikaner

Op 26 mei 2018 werd een demonstratie georganiseerd, waarbij geprotesteerd werd uit solidariteit met de blanke Afrikaanse bevolking van Zuid-Afrika. Deze demonstratie werd bezocht door vertegenwoordigers van diverse extreemrechtse organisaties, waaronder Rechts in Verzet, Pegida, Voorpost en Identitair Verzet.

Een tweede demonstratie in september werd afgelast en een 'cultuurdag' werd afgelast wegens gebrek aan belangstelling.

Inmiddels heeft de organisatie aangekondigd om acties te gaan organiseren in aanloop naar de Zuid-Afrikaanse algemene verkiezingen in 2019. Verdere informatie over deze groepering is op dit moment niet bekend.

Crew38

Naam

'Crew38' is onderdeel van een internationaal verband van zogenaamde 'Hammerskins'. Dit gaat om extreemrechtse skinheads die zich voornamelijk bezighouden met het maken en verspreiden van neonazistische rockmuziek. Het logo van deze organisatie bestaat uit twee gekruiste hamers en een tandrad. De 38 staat voor de derde en achtste letter van het alfabet, CH, die uitgelegd kunnen worden als 'Confederate Hammerskins' of 'Crossed Hammers'. Crew38 wordt ook wel als '383' geschreven of '838' ('Hail the Crossed Hammers'), waarbij de cijfers verwijzen naar de positie van letters in het alfabet. Crew38 is bedoeld als voorportaal voor aspirant-leden van de eigenlijke hoofdorganisatie voor Hammerskins, 'Hammerkin Nation' of 'HSN'.

Aanhang

In de jaren negentig was er een redelijk grote groep Hammerskins actief in Nederland. In 2016-2018 waren enkele bandleden en aanhangers van de Oost-Groningse band 'Blindfolded' betrokken bij het Hammerskin-netwerk. Na de opheffing van de band Blindfolded is het onduidelijk of er nog actieve Hammerskins zijn in Nederland. Al verschijnen er nog steeds personen uit kringen van Blindfolded bij Hammerskin-concerten in Duitsland.

Regio's

Het is onduidelijk of er nog een actieve Crew38-groep in Nederland actief is.

Activiteiten in 2015-2019

Naast enkele optredens van de band 'Blindfolded' op Crew38-festivals in het buitenland (zie daarvoor bij de lemma's van Blindfolded en KNNL) was er in 2016 een herdenking van in de Tweede Wereldoorlog omgekomen Duitse soldaten op de militaire begraafplaats Ysselsteyn, waar ook een delegatie van Crew38 aan deelnam.

Risiko's

Er zijn geen initiatieven van Crew38 in Nederland bekend die een veiligheidsrisico inhouden.

Defend Gouda

Naam

Defend Gouda ontstond eind 2015 als internetinitiatief. In 2018 lijkt de groep verder gegaan te zijn als 'Patriot Crew Gouda'.

Ideologie

Defend Gouda is ontstaan als lokaal jongereninitiatief dat zich vooral inzette tegen de komst van een moskee en een vluchtelingenopvang in Gouda. Vanaf 2016 is de groep echter geradicaliseerd en is inmiddels aangesloten bij de nationaalsocialistische organisatie RVF Nederland. Wat verder opvalt, is het veelvuldig gebruik van geweldssymbolen in de publieke communicatie door Defend Gouda. Zo is het logo van de organisatie een machinegeweer met de tekst 'Defend Gouda' en zijn er diverse foto's op internet geplaatst waar groepsleden met slagwapens poseren.

Aanhang

Een demonstratie in Gouda in het voorjaar van 2016 trok ongeveer 40 belangstellenden. De groep zelf bestaat uit ongeveer 15 personen.

Regio's

Defend Gouda is actief in Gouda.

Activiteiten in 2015-2019

Defend Gouda organiseerde in april 2016 in samenwerking met Zwart Front een demonstratie in Gouda. Van de organisatie Defend Gouda is daarna weinig georganiseerde activiteit waargenomen, anders dan lokale propaganda-activiteiten (stickers, graffiti). In april 2018 plaatste de organisatie enkele foto's op internet waarop te zien is dat zij een verkiezings-spandoek van de Goudse VVD hebben bemachtigd, om dat vervolgens in brand te steken.

Eén van de gangmakende personen achter Defend Gouda is ook actief bij tal van andere extreemrechtse organisaties, onder andere bij demonstraties van de NVU en Pegida en is actief bij 'Stop Antifa Terreur'. In zijn leefomgeving zorgt deze man voor veel vernielingen en overlast, deels met politieke motieven. In oktober 2016 leidde een feestje bij de man thuis tot grote overlast en tot geweld, begeleid door extreemrechtse uitingen. Uiteindelijk moest het feest beëindigd worden door een politie-inval in het huis. In januari 2019 werd in lokale Goudse media bericht over honderden extreemrechtse stickers die in de directe omgeving van het huis van de man waren verschenen.

Het is momenteel onduidelijk of Defend Gouda nog als atzonderlijke groepering functioneert, of dat de groep zich geheel heeft aangesloten bij RVF Nederland.

Risiko's

Defend Gouda maakt prominent gebruik van gewelddadige retoriek en symboliek. Daarnaast pocht de groep op internet met vernielingen die worden aangericht. Een individuele betrokkene zorgt in zijn leefomgeving voor terugkerende, soms ernstige, problemen.

Demonstranten tegen Gemeentes (DTG)

DTG is in 2015 ontstaan als de protestgroep 'Dolphia Tegen Gemeente' in de Enschedese wijk Dolphia, tegen het gemeenteplan om in de buurt een vluchtelingenopvang te vestigen. In de periode daarna ging DTG verschillende protesten in heel Nederland tegen moslims en vluchtelingen ondersteunen. De groep werd daartoe omgedoopt in 'Demonstranten tegen Gemeenten'. In het eerste kwartaal van 2016 ontstonden er twisten binnen DTG die uitmondten in afsplitsingen en onderling geweld. Daarna is DTG als organisatie verdwenen.

Enkele personen die oorspronkelijk actief waren bij DTG, maar inmiddels overgestapt naar DSDA waren verantwoordelijk voor het gooien van brandbommen naar een moskee in Enschede in februari 2016. Zij zijn daarvoor veroordeeld voor geweldpleging met een terroristisch oogmerk en hebben hun gevangenisstraf inmiddels uitgezeten.

Dutch Defence League

De Dutch Defence League (DDL) is in naam geïnspireerd op de succesvolle straatactiegroep English Defence League (EDL). DDL werd in 2014 opgericht. In 2015 organiseerde de groep een kleine demonstratie in Rotterdam. Korte tijd later ging de organisatie op in Pegida Nederland. Medio 2016 heeft DDL zich weer van Pegida afgesplitst. De omvang en betekenis van DDL is echter minimaal, DDL bestaat de facto uit een Rotterdamse echtbaar. Na de splitsing van Pegida zijn er geen activiteiten vanuit DDL georganiseerd.

De oprichtster van DDL werd in oktober 2016 veroordeeld voor opruiing en discriminerende belediging wegens uitattingen die zij had gedaan tijdens een toespraak voor een Pegida-demonstratie.¹⁹ Zij doet nog met enige regelmaat mee aan extreemrechtse manifestaties van andere groepen.

Dutch Self Defense Army

De Dutch Self Defense Army (DSDA) werd eind 2015 opgezet, maar bestaat inmiddels niet meer. De organisatie richtte zich tegen de komst van vluchtelingen en de aanwezigheid van moslims. De kern van haar ideeën was dat de Nederlandse bevolking beschermd moet worden tegen de komst van vluchtelingen, moslims en tegen geweldadige extreemlinkse activisten. DSDA was verder van mening dat defensief geweld daarbij niet moet worden geschuwd.

Enkele leden, die uit DTG waren overgestapt naar DSDA, zijn na het gooien van een brandbom naar een moskee in Enschede schuldig bevonden aan brandstichting met een terroristisch oogmerk.²⁰

²⁰ — Rb. Almelo 27 oktober 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016.64137 en ECLI:NL:RBOVE:2016.64134. Bekrachtigd door Hoge Raad: HR 19-2-2019, ECLI:NL:PHR:2019.8; HR 12-3-2019, ECLI:NL:HR:2019.337; HR 12-3-2019, ECLI:NL:HR:2019.343

Erkenbrand

Naam

Studiegenootschap Erkenbrand treedt sinds augustus 2016 in de openbaarheid. ‘Erkenbrand’ is een romanfiguur uit de ‘In de ban van de Ring’-reeks van J.R.R. Tolkien.

Ideologie

Erkenbrand verspreidt ideeën die afkomstig zijn van de Amerikaanse Alt-Right-beweging in Nederland en Europa. Binnen die Alt-Right-beweging²¹ bestaat echter een breed scala aan ideeën, waaruit Erkenbrand bepaalde delen overneemt. Enerzijds draagt Erkenbrand - voor Europese begrippen - extreem racistische en antisemitische ideeën uit, die rechtstreeks afkomstig zijn van de Amerikaanse Alt-Right-beweging. Daarbij worden allerhande biologisch geïnspireerde theorieën verspreid over de demografische ondergang van het blanke ras. Anderzijds worden ook conservatief-culturele ideeën aangehangen over de rol van de vrouw, homoseksualiteit en het belang van etnisch-culturele wortels. Immigratie, rasvermenging, feminisme en homoseksualiteit worden door Erkenbrand als belangrijkste oorzaken gezien van de ‘demografische ramp’ die moreel en mentaal plaats zou vinden. Binnen Erkenbrand is anti-feminisme daarom ook een belangrijk ideologisch zwartepunt. Daarnaast wordt er ook nadrukkelijk gekeken naar autoritaire elementen uit het oorspronkelijke Italiaanse fascisme. Verschillende actieve leden van Erkenbrand typeren zichzelf als nationaalsocialist, nazi of fascist. Er wordt openlijk gepleit voor autoritaire en antidemocratische bestuursvormen om de gesignaleerde problemen op te lossen en uiteindelijk tot een blanke ‘ethno-staat’ te komen.

Tenslotte kenmerken de denkbelden van Erkenbrand zich door een negatieve, vaak apocalyptische, toekomstvisie. De rampen die op de westerse samenleving afkomen, zullen leiden tot strijd en oorlog. En in dat onontkoombare gevecht zal het blanke ras volgens Erkenbrand alleen kunnen overleven als het daartoe voldoende getraind is. Om die reden, maar ook vanwege het belang dat Erkenbrand hecht aan de ‘biologische rol’ van de man, wordt er veel aandacht besteed aan kracht- en vechtsport. Daarnaast is er binnen de organisatie sprake van wapenbezit en bezit van wapenvergunningen. Vanuit Erkenbrand is een aparte, kleine organisatie opgericht voor het beoefenen van vechtsporten, ‘Stormram’. Zie verder bij het eigen lemma van die organisatie.

Dit stelsel aan ideeën is te typeren als vijandig tegenover de uitgangspunten van de Nederlandse democratische rechtsstaat.

²¹ — Een uitgebreid publicatie over de ideeën en praktijken van de internationale Alt-Right-gemeenschap werd gepubliceerd door Britse organisatie ‘Hope Not Hate’. Deze publicatie was het resultaat van grondig onderzoek en een langdurige undercover-operatie in deze gemeenschap. De publicatie is te vinden op: <https://alternativeright.hopenothate.com/>

22 — In twee grote artikelen werd in het najaar van 2017 uitgebreid bericht over de racistische, antisemitische en gewelddadige ideeën van Erkenbrand. Onderzoeksgroep Kalka (2017) Erkenbrand, alt-right in Nederland. <https://kalka.nl/erkenbrand-alt-right-in-nederland/> (19.4.2018).

Bahara, H. & Kranenberg, A. (2017) Alt-right in Nederland. Hoe Erkenbrand zich opmaakt voor de strijd om een blanke natie. In: De Volkskrant 19-11-2017.

23 — Tweede Kamer der Staten-Generaal, Vergaderjaar 2017–2018, Aantragen van de Handelingen 84.4, art-8-20172018-84.4, gepubliceerd 11 januari 2018.

24 — AIVD (2018). Rechts-extremisme in Nederland. Een fenomeen in beweging. Den Haag: AIVD.

Aanhang

Sinds haar ontstaan in 2016 fluctueren de aantallen organisatoren en aanhangers van Erkenbrand. Opvallend is dat binnen Erkenbrand een flink aantal activisten hoogopgeleid is. Dat is een situatie die zich in Nederland al enkele decennia niet heeft voorgedaan.

Bij een eerste groter congres in Rotterdam in 2016 waren rond de honderd aanwezigen, die luisterden naar sprekers uit Nederland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Bij een tweede groot congres, in oktober 2017 waren ruim tweehonderd aanwezigen. Een derde congres, eind 2018 ontving - volgens opgave van Erkenbrand zelf - ongeveer 150 bezoekers. Deze afname in actieve aanhang – van ruim tweehonderd naar 150 bezoekers in een jaar tijd – wordt door Erkenbrand in verband gebracht met maatschappelijke en overheidsrepressie van de groep. Er was in de tussentijd veel negatieve berichtgeving over Erkenbrand in de media geweest en volgens Erkenbrand heeft dat invloed gehad op de aanhang van de organisatie²². Deze media-aandacht leidde tot enige onrust binnen de organisatie, waardoor er enkele wisselingen binnen de leiding plaatsvonden. Deze publiciteit over de activiteiten van Erkenbrand heeft daarnaast ook in een politieke en bestuurlijke reactie gesorteerd. Na Kamervragen²³ gaf de Minister van Binnenlandse Zaken aan dat de organisatie vanwege het antidemocratisch gedachtegoed binnen het aandachtsgebied van de AIVD valt. Erkenbrand wordt ook uitgebreid besproken in de laatste rapportage van de AIVD over rechtsextremisme²⁴.

Naast de impact door de aandacht van pers en overheid, was het in 2018 ook onrustig binnen Erkenbrand zelf. Verschillende felle discussies over ideologische en strategische thema's, maar ook persoonlijke conflicten, hebben de organisatie geen goed gedaan en gezorgd voor het vertrek van een aantal belangrijke personen en het ontstaan van enkele afsplitsingen, zoals 'Identitair Nederland'.

De aandacht van media en overheid heeft, naast de onrust, ook gevolgen voor de zichtbaarheid van Erkenbrand. De organisatie hecht steeds meer aan onzichtbaarheid en anonimiteit van de betrokkenen bij de organisatie. Daardoor is het steeds lastiger om een berekenende schatting van de aanhang van Erkenbrand te maken.

Erkenbrand heeft goede contacten met extreemrechtse activisten uit andere landen, waaronder Engeland en de Verenigde Staten. Erkenbrand blijkt in staat om belangrijke sprekers uit het internationale extreemrechtse circuit voor haar bijeenkomsten te interesseren. Zelf reizen Erkenbrand-aanhangers ook met enige regelmaat naar bijeenkomsten in het buitenland van gelijkgestemde organisaties. In 2019 bezochten Erkenbrand-aanhangers bijeenkomsten in Duitsland en Zweden.

Regio's

Bijeenkomsten van Erkenbrand vinden in verschillende delen van Nederland plaats. Erkenbrand kent wel een actieve afdeling Noord-Nederland, die zich vooral lijkt te richten op de provincies Groningen en Drenthe.

Activiteiten in 2015-2019

Sinds Erkenbrand in de zomer van 2016 begonnen is met het houden van publieke bijeenkomsten, zijn er een aantal van dergelijke ontmoetingen geweest. Dat gaat meestal om kleinschalige bijeenkomsten. Daarnaast organiseert Erkenbrand jaarlijks een groot congres met internationale sprekers. In oktober 2017 vond er een tweede grote conferentie van Erkenbrand plaats, met als motto 'Naar een nieuwe gouden eeuw'. De ruim tweehonderd aanwezigen hoorden sprekers uit de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en België praten over de ondergang van de Westerse samenleving en het blanke ras. Daarnaast waren er aanwezigen uit diverse andere Europese landen. In het najaar van 2018 was er wederom een groter congres, al werd dit door minder mensen bezocht en was er ook minder interesse van internationale gasten. In 2019 is er tot op heden maar één bijeenkomst publiekelijk aangekondigd, een 'Noords Festijn' dat vooral om gezelligheid en sportieve activiteiten draaide. Erkenbrand stelt zelf dat er ruim zestig personen aanwezig waren.

Risico's

Er zijn geen gegevens bekend die reden geven om Erkenbrand als risico voor de openbare orde te bestempelen. De organisatie houdt zich immers primair bezig met het verspreiden van ideeën en niet met het organiseren van (straat)acties of demonstraties. Wel is het in recente mediaberichtgeving gesteld dat er binnen Erkenbrand sprake zou zijn van wapenbezit en wordt binnen Erkenbrand veel belang gehecht aan vechtsporttraining. Dat zou bedoeld zijn voor de door Erkenbrand-aanhangers in de toekomst verwachte rassenstrijd. Maar wapenbezit en vechtsporttraining brengen vanzelfsprekend ook risico's met zich mee in het huidige tijdsgewricht.

Daarnaast signaleert de AIVD in een rapportage uit 2018 een andere bedreiging: '(...) de niet-gewelddadige dreiging tegen de democratische rechtsorde vanuit bijvoorbeeld het 'intellectuele', door de alt-rightbeweging geïnspireerde, rechts-extremisme. Dit Nederlandse alt-rechts heeft als doel zeer extremistisch gedachtegoed, gebaseerd op rassenleer, gemeengoed te maken, zodat deze ideeën uiteindelijk zowel in de samenleving als in het openbaar bestuur geaccepteerd worden'.

Falanx Nederland

Naam

Falanx Nederland is een organisatie die sinds 2017 actief is op internet. De naam verwijst naar een klassieke Griekse militaire opstelling.

Ideologie

Uit propagandamateriaal komt een beeld naar voren van identitaire organisatie met af en toe aandacht voor meer radicale thema's, zoals antisemitisch gekleurde kritiek op zionisme.

Aanhang

Er is geen uitspraak te doen over de aanhang van Falanx. De Facebook-pagina is door 100 personen gevolgd.

Regio's

De activiteiten van Falanx vinden vooral op internet plaats.

Activiteiten in 2015-2019

Er zijn in 2017 propagandastickers van de organisatie op enkele plaatsen in Nederland en België geplakt. In oktober 2017 meldde Falanx dat de geproduceerde stickers bijna op waren. Sindsdien lijkt Falanx alleen nog op sociale media actief. Wel werd in een publicatie van Erkenbrand van begin 2018 gesproken over een samenwerking tussen beide organisaties, maar sinds medio 2018 is er geen activiteit meer zichtbaar.

Risico's

Er zijn geen bekende risico's verbonden aan Falanx Nederland.

Frysk Heidens Front	
Naam	Het Frysk Heidens Front ontstond in 2015. De naam verwijst naar de Fries-nationalistische oriëntatie van de groep en de aandacht voor voorchristelijke 'heidense' religie.
Ideologie	Het Frysk Heidens Front stelde vlak na de oprichting culturele aandacht voor de 'heidense' religie en Fries nationalisme centraal. Met 'heidendom' verwijst de groep naar het Odinisme, een negentiende-eeuwse romantische interpretatie van voorchristelijke Europese religie. Deze

religie is binnen extreemrechtse kringen populair, omdat het om een oorspronkelijke religie uit de Noordwest-Europese regio zou gaan, zonder Joodse of Christelijke wortels. Kort na de oprichting verschoof de oriëntatie van de groep al snel naar meer politieke onderwerpen, zoals steun voor andere extreemrechtse activiteiten en populaire discussiethema's binnen extreemrechts, zoals vluchtelingen en Zwarte Piet.

Aanhang

De actieve aanhang van het Frysk Heidens Front is beperkt en moet rond de tien personen worden geschat. In opzet en uitstraling presenteert de organisatie als een motorclub. De oprichter en 'president' is een man die al sinds de jaren tachtig actief is in extreemrechtse kringen.

Regio's

Het Frysk Heidens Front is actief in Friesland.

Activiteiten in 2015-2019

Het Frysk Heidens Front heeft een aantal bijeenkomsten georganiseerd voor de eigen aanhang. Daarnaast namen leden van het Frysk Heidens Front in de periode 2015-2016 met enige regelmaat deel aan demonstraties van andere extreemrechtse organisaties in verschillende delen van Nederland, vooral demonstraties die zich richtten tegen de komst van vluchtelingen. Er werd ook regelmatig samenwerking gezocht met organisaties als DTG, DSDA of Soldiers of Odin. Ook sloten aanhangers van het Heidens Front zich aan bij lokale protesten in Friesland tegen de komst van vluchtelingen of vestigingsplannen voor een AZC.

In aanloop naar de landelijke de intocht van Sinterklaas in 2017, die plaatsvond in het Friese Dokkum, kondigde het Frysk Heidens Front aan om demonstranten tegen Zwarte Piet tegen te houden. Op de dag van de intocht zelf werden de bussen van deze demonstranten door middel van een blokade van de snelweg tegengehouden. Voor zover zichtbaar waren daar echter geen vertegenwoordigers van het Frysk Heidens Front bij aanwezig.

In de zomer van 2018 kondigde het Frysk Heidens Front aan dat haar activiteiten voortaan achter de schermen plaatsvonden. De leden wensen inmiddels anoniem te blijven na 'huiszoeking, bezoeken van de politie bij leden thuis een verloren rechtszaak bij de rechtbank van Leeuwarden ontrent een arbeidscontract'. Het is sindsdien onduidelijk of het Frysk Heidens Front nog actief is.

Risico's

In verschillende berichten op sociale media geven aanhangers van het Fryske Heideens Front blijf van interesse voor geweldadige actie en wapens. In het voorjaar van 2017 was een Facebook-bericht met een foto van vuurwapens aanleiding voor een politie-inval in het huis van de president van het Fryske Heideens Front. Bij deze inval werd niets gevonden. Wel was de publieke aandacht voor deze politieactie aanleiding om de man in kwestie te ontslaan als fractiemedewerker van de Fryske Frijiheids Partij. Mogelijk heeft het verleden van de man, die al eerder met justitie in aanraking kwam vanwege wapenbezit, daarbij een rol gespeeld.

Geuzenbond

Naam

De Geuzenbond is in 2018 opgericht. De naam verwijst vanzelfsprekend naar de Geuzen, symbool van de historische strijd tussen de Nederlanden en het Spaanse Rijk.

Ideologie

De Geuzenbond is te typeren als identitaire organisatie met een sterke nadruk op de Nederlandse geschiedenis en cultuur. Daarnaast plegt de organisatie voor eenwording van het Nederlands taalgebied (Nederland en Vlaanderen) en solidariteit met de blanke Afrikaners in Zuid-Afrika.

Aanhang

De aanhang van de Geuzenbond is onbekend. De organisatie heeft ruim honderd volgers op Twitter.

Regio's

De Geuzenbond is opgericht in midden-Limburg.

Activiteiten in 2015-2019

In 2018 en 2019 doken er stickers op van de Geuzenbond in diverse Nederlandse regio's.

Risico's

Er zijn geen gegevens bekend die reden geven om de Geuzenbond als risico te bestempelen.

Hollands Volksbelang

Naam

Hollands Volksbelang is een actiegroep, die in 2015 is opgericht en zich vooral hard maakt voor de belangen van blanken in Zuid-Afrika.

Ideologie

Hollands Volksbelang richt haar aandacht vooral op ontwikkelingen in Zuid-Afrika, waarbij de groep aandacht vraagt voor wat 'onderdrukking' en 'genocide' van blanken in Zuid-Afrika wordt genoemd.

Aanhang

De aanhang van Hollands Volksbelang is beperkt en de meeste activiteiten vinden plaats op Facebook.

Regio's

Hollands Volks Belang heeft geen specifieke regionale binding.

Activiteiten in 2015-2019

Hollands Volsbelang heeft in 2015 een kleine demonstratie in Den Haag georganiseerd. Sindsdien is het stil rond de organisatie en lijkt ze alleen nog op sociale media actief te zijn.

Risico's

Er zijn geen gegevens bekend die reden geven om Hollands Volksbelang als risico te bestempelen.

Identitair Nederland

Naam

In 2018 is Identitair Nederland opgericht door enkele personen die daarvoor tot de organisatoren van Ekenbrand behoorden. De naam verwijst naar de wens om Nederland weer te vormen op basis van de 'Nederlandse identiteit'. Daarnaast rekent Identitair Nederland zichzelf tot de internationale identitaire beweging. Identitair Nederland is een werkgroep die wil bijdragen aan studie en debat, maar daarnaast directe en indirecte invloed wil hebben op de Nederlandse politiek.

Ideologie

Identitair Nederland brengt een wereldbeeld naar voren, zoals dat in identitaire kringen heerst. Er is sprake van een mondiale elite die sa-

menlevingen te gronde richt door het eigen identitaire karakter van die samenlevingen, en daarmee de onderlinge samenhang af te breken.

Als antwoord daarop moet de samenleving weer worden vormgegeven volgens de oorspronkelijke volks-identiteit en moeten zaken die daar niet mee sporen verwijderd worden. Dat geldt primair voor immigranten en volksvreemde cultuurverschijnselen, zoals de islam, zodat er een etnisch homogeen Nederlands volk ontstaat. Opvallend is dat Identitair Nederland niet, althans niet in haar publieke uitingen, het scherpe racisme en antisemitisme van Erkenbrand deelt, terwijl de oprichters en huidige leiding allemaal uit Erkenbrand afkomstig zijn en in het verleden wel degelijk dergelijke denkbepelden ventileerden. Verder verschildt Identitair Nederland ook van Erkenbrand in de houding naar de bestaande politieke partijen. Waar Erkenbrand zich vooral richt op beïnvloeding van het politieke en maatschappelijke debat, wil Identitair Nederland directe invloed hebben op de politieke besluitvorming. Vooral nog is het niet duidelijk of dat moet gebeuren door het verwerven van invloed bij bestaande partijen of het zelf actief worden als politiek partij. Wel is een gemeenteraadslid uit Enschede betrokken bij de organisatie.

Aanhang

Er is op dit moment nog weinig te zeggen over de aanhang van Identitair Nederland. Op een bijeenkomst van de organisatie kwamen ongeveer vijftig personen af. De leiding van Identitair Nederland bestaat uit drie personen.

Regio's

De leiding van Identitair Nederland is afkomstig uit de Randstad. Een gemeenteraadslid uit Enschede gaat namens Identitair Nederland advies geven aan andere Nederlandse raadsleden die de ideeën van de organisatie onderschrijven.

Activiteiten in 2015-2019

Identitair Nederland organiseerde in juni 2018 een eerste bijeenkomst met enkele lezingen. In februari 2019 werd een bijeenkomst georganiseerd, waar geprobeerd werd om aanhangers te vinden die bereid zijn politiek actief te worden, als volksvertegenwoordiger of als ondersteuning van volksvertegenwoordigers. De organisatie ziet deze bijeenkomst zelf als een startpunt om de organisatie te gaan opbouwen.

Risico's

Identitair Nederland is op dit moment alleen zichtbaar op internet en bij studiebijeenkomsten.

Identitair Verzet

Naam

Identitair Verzet is een actiegroep die eind 2012 werd opgericht, als afsplitsing van de actiegroep Voorpost. Identitair Verzet heeft ook enige tijd geopereerd (in de periode 2014-2015) onder de geleghenheidsnaam 'Pro Patria'. In januari 2018 heeft Identitair Verzet een stichting opgericht. Eerder had de organisatie aangegeven om een formele organisatie op te zullen richten met het doel om in de toekomst aan verkiezingen deel te gaan nemen.

Ideologie

Identitair Verzet is een actiegroep die als identitair is te typeren en kent een ideologie en actieagenda die zich richten op de belangen van een etnisch homogeen Nederlands volk. Identitair Verzet sluit aan bij identieke groepen in andere West-Europese landen die de afgelopen jaren zijn ontstaan, zoals Génération Identitaire in Frankrijk en de Identitaire Beweging in Duitsland en Oostenrijk. Al deze groepen delen in grote lijnen eenzelfde ideologie, een streven naar geografisch gescheiden etnisch homogene volkeren in Europa, en richten zich daarbij vooral op jongeren. De organisaties delen eenzelfde beeldmerk (een gele cirkel met een omgekeerde V, afgeleid van het klassieke Spartaanse schild dat de Spartanen beschermde tegen de Perzische horden).

Aanhang

De kern van Identitair Verzet bestaat uit ongeveer 15 personen, van wie een deel al langere tijd meeloopt in tal van extreemrechtse groepen. In de periode waarin er sprake was van fel protest tegen de komst van vluchtelingen (herfst 2015-voorjaar 2016) wist Identitair Verzet een groep jonge nieuwe aanhangers te werven. Inmiddels heeft het grootste deel van deze nieuwe aanhang de organisatie weer verlaten. Het blijft lastig voor Identitair Verzet om nieuwe leden voor een langere tijd aan de organisatie te binden.

Regio's

Het kader en de aanhang van Identitair Verzet concentreert zich in Zuid-Holland, maar heeft ook elders actieve afdelingen. In veel gevallen bestaan die afdelingen slechts korte tijd.

Identitair Verzet gaat verder af en toe banden aan met lokale actiegroepen. In het voorjaar van 2018 ondersteunde Identitair Verzet acties van een lokale protestgroep in Katwijk, die actievoerde tegen de lokale politiek. Verder functioneert de actiegroep 'Nijmegen Rechtsaf' sinds het voorjaar

van 2017 als lokale afdeling van Identitair Verzet. In Leiden wordt samen-gewerkt met de lokale actiegroep 'Leiden Staat Op'. Verder zijn een aantal activisten van Identitair Verzet ook actief binnen de ultraorthodoxe katholieke jongerenbeweging 'Sint Michaël Brigade'. Op dit moment zijn er verder actieve afdelingen van Identitair Verzet in Groningen, Limburg, Zeeland en West-Brabant.

Activiteiten in 2015-2019

De acties van Identitair Verzet kenmerken zich veelal door verrassing en provocatie, waarbij gezocht wordt naar actievormen die uitgevoerd kunnen worden door kleine groepjes activisten, maar wel kunnen rekenen op veel publieke aandacht. Dat wordt bijvoorbeeld geprobeerd door gebouwen te bezetten. Zo bezette Identitair Verzet in de onderzoeksperiode de daken van verschillende gebouwen, zoals moskeeën en geplande vluchtelingen-opvanglocaties in Leiden, Leiderdorp, Dordrecht, Gouda, Rotterdam, Venlo en Amsterdam. In november 2018 sloot een lokale afdeling van Identitair Verzet de toegang van een moskee in Geleen met een ketting-slot af.

Identitair Verzet sloot zich in 2015-2017 verder aan bij verschillende lokale protestdemonstraties en inspraakavonden in Zuid-Holland rond de opvang van vluchtelingen. In augustus 2016 plakten activisten van Identitair Verzet panfletten aan in Noordwijk om te protesteren tegen de sluiting van een noodopvang voor Nederlanders, terwijl er wel vluchtelingen werden opgevangen. In Leiden voerde Identitair Verzet in 2017 enkele acties tegen de vestiging van een groep statushouders. De politie voorkwam in juni 2017 dat activisten een informatieavond over dit onderwerp konden betreden.

Identitair Verzet gebruikt naast de verrassing ook de provocatie als actiemiddel. Zo wordt geprobeerd om met, meestal kleine, prikkelende acties tegenstanders te provoceren en op deze manier in een slecht daglicht te stellen. Vanaf 2016 zijn aanhangers van Identitair Verzet bijvoorbeeld actief rond verschillende Sinterklaasintochten. Zij zoeken tijdens deze intochten de confrontatie met tegenstanders van Zwarte Piet, in woord en een enkele keer ook fysiek. Een ander voorbeeld van provocatieve aanpak speelde in het voorjaar van 2018, toen Identitair Verzet actievoerde rond een aantal kraakpanden in Amsterdam, waar een groep uitgeprocedeerde asielzoekers verbleef. Er werd een woning gehurd in dezelfde straat om te protesteren tegen de kraakpanden. Deze woning werd vervolgens met fors geweld aangevallen en vernield door extreem-linkse activisten. In oktober 2018 wilde Identitair Verzet een demonstratie door de Haagse Schilderswijk houden, gericht tegen een salafistische moskee. Vier jaar eerder organiseerde Identitair Verzet (onder de naam

25 — Rb. Den Haag 26 oktober 2018, ECLI:NL:RBHDHA:2018:13982.

26 — 'Extreem-rechts Identitair Verzet wil vluchtelingenboten', Trouw 24-6-2017.

27 — "Ondert op zee tegen redders vluchtelingen", Algemeen Dagblad 27-5-2017.

pro Patria) een demonstratie in diezelfde wijk, wat tot grote ongeregelheden leidde. Vanwege de te verwachten ernstige verstoringen van de openbare orde die deze tweede demonstratie zou opleveren, werden er door de gemeente beperkingen opgelegd aan dit initiatief. De demonstratie mocht niet opnieuw in de Schilderswijk plaatsvinden. Identitair Verzet vocht deze beslissing aan bij de rechter, maar de rechtbank bevestigde het besluit van de gemeente²⁵. In december 2018 manifesteerde een groep aanhangers van Identitair Verzet in Nijmegen tegen het een voorlees-ochtend voor kinderen door een travestiet, waardoor dit optreden werd afgezegd vanwege zorgen over de veiligheid van het evenement.

Naast acties in Nederland trok Identitair Verzet in de onderzoeksperiode ook op met gelijkgestemde groepen in het buitenland. In december 2016 werd door Nederlandse aanhangers van Identitair Verzet actiegevoerd in Keulen. Zij ondersteunden daar de bezetting van het dak van het station door activisten van de Identitaire Beweging om aandacht te vragen voor de aanrandingen die een jaar eerder in de oudejaarsnacht in Keulen hadden plaatsgevonden. In juni 2017 namen enkele activisten van Identitair Verzet en Nijmegen Rechtsaf deel aan een grote internationale demonstratie van de Identitaire Beweging in Berlijn. Verder ontstond er in de zomer van 2017 een initiatief vanuit de Italiaanse Identitaire Beweging om hulpverlening door NGO's aan bootvluchtelingen op de Middellandse Zee te bemoeilijken. Deze beweging wist met crowdfunding zelf een boot te bekostigen om hulpverlenende schepen te dwarsbomen. Deze boot heeft in de zomer van 2017 kort gevaren over de Middellandse Zee, maar werd door pech en tegenwerking achtervolgd. Hoewel Identitair Verzet de actie online actief steunde, zijn er geen aanwijzingen dat personen van de Nederlandse tak van Identitair Verzet deelnamen aan de actie. In een kranteninterview stelde de Italiaanse initiatiefnemer dat de Nederlandse stelde een woordvoerder van Identitair Verzet echter dat zij wel mee zouden doen met deze acties²⁷.

In de zomer van 2018 nam Identitair Verzet deel aan verschillende demonstraties in Nederland en in Londen om vrijlating te eisen van Tommy Robinson, een Britse rechtsextremist. In het najaar van 2018 dook een groep van tien aanhangers van Identitair Verzet op bij een grote extreemrechtse demonstratie in Polen. In december 2018 liep een groep aanhangers mee in de onrustig verlopen demonstratie in Brussel tegen het Pact van Marrakesh.

In maart 2019 liep een vertegenwoordiging van Identitair Verzet mee met een extreemrechtse herdenkingsmars in Riga (Letland) voor Letse soldaten, die in de Tweede Wereldoorlog lid waren geworden van de Waffen SS.

Risico's

Door het type acties dat Identitair Verzet voorstaat, verrassingsacties zoals bezettingen en in steeds meer gevallen het zoeken van de confrontatie met politieke tegenstanders van verschillende achtergronden, blijkt het risico dat van Identitair Verzet uitgaat vooral een risico voor de openbare orde.

In april 2019 ontstond er enige commotie naar aanleiding van een perspublicatie over 'trainingskampen' in Frankrijk waar Identitair Verzet aan deel zou hebben genomen²⁸. De waarneming, die in het artikel beschreven staat, als zou Identitair Verzet met deze trainingen zich actief voorbereiden op grootschalig geweld, is niet in lijn met het karakter en de mogelijkheden van Identitair Verzet. Er is zeker sprake van de wens om fysiek in staat te zijn om de confrontatie aan te gaan, voornamelijk met politieke tegenstanders. Maar vooralsnog is de groep niet bereid of in staat om daar meer aan te doen dan trainingen op sportschool-niveau. In internationale context is de Europese Identitaire beweging in 2019 in opspraak geraakt. De dader van de massale moordaanslag van 51 moskeebezoekers in Christchurch, Nieuw-Zeeland, bleek contact te hebben gehad met één van de Oostenrijkse leiders van deze beweging. Deze dader had bovendien een fors bedrag gedoneerd aan de Franse tak van de beweging. Voor zover bekend is er geen sprake van een relatie met het Nederlandse Identitair Verzet.

²⁸ — A. Kouwenhoven (2019) Gewelddertraining extreem-rechts. In: NRC Handelsblad 8 april 2019. Zie: <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/04/08/gewelddertraining-extreem-rechts-a3956208>.

Kameraschap Noord-Nederland

Naam	De Kameraschap Noord-Nederland (KNNL) is een extreemrechtse groep die al ruim tien jaar onder verschillende namen heeft bestaan. Oorspronkelijk was de groep actief als onderdeel van het Blood & Honour-netwerk en noemde zich respectievelijk 'Skinheads Groningen', 'Blood & Honour-Noord', 'Nationaal Socialistisch Front' (2008-2009) en vanaf 2010 'Divisie Noordland'.
Ideologie	KNNL is uitgesproken nationaalsocialistisch. Zelf formuleert de organisatie het als: 'Kameraschap Noord-Nederland (K.N.N.L.) is een jonge organisatie die zich richt op nationaal gezinde mensen met een socialistisch hart in Noord-Nederland.'
Aanhang	De kern van KNNL, die al bijna 10 jaar min of meer constant bij elkaar is,

bestond lange tijd uit 10 tot 15 personen. Na een deradicaliseringsproject van de gemeente Winschoten in de periode 2007/2008 was de groep klein en geïsoleerd geraakt van de lokale gemeenschap. In 2015 en 2016 werden verschillende acties van KNNL tegen de opvang van vluchtelingen echter ondersteund door een aantal inwoners van Winschoten en Oude Pekela. Vanaf de zomer van 2017 is er geen noemenswaardige activiteit van de groep meer waargenomen.

Regio's

KNNL is ontstaan in Winschoten en het grootste deel van de aanhang komt nog steeds uit Winschoten en omgeving. Verder heeft een van de oorspronkelijke oprichters van de groep in 2014 een illegale kroeg annex sportruimte ingericht in Veendam onder de naam 'Rac 'n Roll Place', vooral bedoeld als ontmoetingsruimte voor de eigen achterban. Deze ontmoetingsruimte bestaat nog steeds.

Activiteiten in 2015-2019

Aanvankelijk beperkten de activiteiten van KNNL zich tot deelname aan demonstraties van anderen, vooral aan extreemrechtse demonstraties in Duitsland. In december 2015 organiseerde de groep zelf een kleine demonstratie in Oude Pekela tegen vluchtelingenopvang. Deze demonstratie werd ondersteund door de extreemrechtse groep DTG uit Enschede en een aantal Pekelders. In de maanden daarna vonden er ook in Winschoten en omgeving acties plaats. Meestal ging het om kleinschalige acties zoals het ophangen van spandoeken en kleine protesten bij inspraakavonden. Eind februari 2016 organiseerde KNNL een demonstratie in Winschoten tegen vluchtelingenopvang. In september ontstond er in Oude Pekela onrust rond bewoners van het lokale AZC. Daarop organiseerde KNNL ook in Oude Pekela een demonstratie die door enkele tientallen demonstranten werd bezocht. Het merendeel van deze demonstranten was afkomstig uit de eigen achterban.

Nadat het debat rond de komst van vluchtelingen in de loop van 2016 steeds minder fel werd, werd KNNL ook minder actief rond dit thema en begon de groep zich meer te richten op (extreem)linkse groepen en initiatieven. Eind 2016 mengde KNNL zich in de discussies rond Zwarte Piet. Zo verscheen een delegatie KNNL-aanhangers op een informatiebijeenkomst van tegenstanders van Zwarte Piet in Groningen. Ook was een aantal KNNL-aanhangers aanwezig bij de intocht in Maassluis, waar zij samen met aanhangers van andere extreemrechtse groepen en voetbalsupporters op zoek waren naar demonstranten tegen Zwarte Piet.

Het bezoek aan de linkse anti-Zwarte Piet-bijeenkomst in Groningen werd in zekere zin herhaald met de aankondiging door KNNL om antifascisten te komen 'knuffelen' tijdens een antiracismeconcert ('Rock Against

Racism') in Groningen in maart 2017. Uiteindelijk probeerden rond de tien aanhangers voor problemen te zorgen bij het concert, maar werd dat verder in goede banen geleid door politie en organisatoren. In de aanloop naar een demonstratie van Pegida in Groningen in april 2017 werden ook tegende-monstraties in die stad aangekondigd. KNNL zei op Facebook te hopen op weerstand tegen deze demonstraties. Sinds de zomer van 2017 zijn er geen activiteiten van KNNL meer waargenomen.

Behalve bij politieke acties was KNNL ook betrokken bij het circuit waarin extreemrechtse muziek wordt gemaakt, opgevoerd en gedistribueerd. Leden van KNNL waren uit dien hoofde ook betrokken bij het internationale Crew38-netwerk (zie verder bij Crew38). Vanuit KNNL is in de regio Oost-Groningen een aantal concerten georganiseerd waar neonazistische muzikanten speelden en werden door KNNL-leden neonaziconcerten in Duitsland bezocht. Er zijn echter al geruime tijd geen activiteiten op dit vlak meer waargenomen.

Risico's

In het verleden waren aanhangers van KNNL veelvuldig betrokken bij (zo nu en dan ernstige) geweldsincidenten, voornamelijk in het uitgaanscircuit. Ook werd er onderling enkele keren stevig gevochten. Georganiseerd of groepsgewijs gepleegd geweld vanuit deze groep is echter zeldzaam en in de afgelopen periode geheel afwezig. De afgelopen jaren was de groep enkele keren actief op zoek naar (extreem)linkse tegenstanders, waarbij het doel lijkt om tot confrontaties te komen. In 2018 en 2019 is de groep echter niet meer actief geweest.

Landstorm Nederland

Zie bij lemma 'RVF Nederland'.

Nederlandse Volks-Unie

Naam

De Nederlandse Volks-Unie (NVU) is in 1971 opgericht en ontwikkelde zich in de jaren zeventig tot een partij met als belangrijk speerpunt het verzet tegen immigratie. Daarnaast kreeg de partij ook een steeds duidelijker nationaalsocialistisch profiel. Na de eerste electorale successen van de concurrerende Centrumpartij begin jaren tachtig, stopte de NVU zijn activiteiten. Medio jaren negentig werd de NVU opnieuw opgericht met vooral jonge neonazi's als aanhangers.

Ideologie

De NVU heeft wortels in het milieu van voormalige oorlogsmisdadigers en collaborateurs. De partij hangt daarom vanaf haar oprichting een nationaalsocialistische ideologie aan. Dat ideologische kader werd in bepaalde periodes duidelijker naar buiten gebracht dan in andere periodes.

De laatste jaren liet de NVU in Nederland meestal een gematigder geluid horen naar aanleiding van negatieve ervaringen met het strafrecht. Bij buitenlandse optredens werd tegelijkertijd door de partijleiding wel regelmatig een duidelijkere nationaalsocialistische boodschap gebracht. In de tweede helft van 2017 is er sprake van een zichtbare koerswijziging en heeft de partijleiding er voor gekozen om antisemitische ideeën, onder het mom van 'antizionisme', weer in de kern van haar boodschap terug te brengen. Vooral de PVV en Forum voor Democratie worden in de partijboodschap in toespraken en publicaties, op de korrel genomen en omschreven als 'Koojsier Kartel' en 'zionistenvriendjes'²⁹.

Aanhang

De actieve aanhang van de NVU is eind 2015 en begin 2016, tijdens de onrust over de komst van vluchtelingen naar Nederland, gegroeid tot ongeveer 70 personen³⁰. In de periode daarna lijkt een belangrijk deel van die nieuwe aanwas echter alweer verdwenen. Bij recente demonstraties en bijeenkomsten van de NVU bleek de actieve aanhang gedeclineerd te zijn en waren er rond de tien personen aanwezig.

In de eerste helft van 2016 was zichtbaar dat de NVU aansluiting zocht bij verschillende lokale protesten tegen de vestiging van vluchtelingen, in Elden, Lunteren en Utrecht. In Elden en Utrecht wist de partij bij de demonstraties ook buurtbewoners te mobiliseren. Na het weggebben van de vluchtelingencrisis in 2016 is deze aanhang weer verdwenen. In de eerste maanden van 2019 deed de NVU een poging om aansluiting te vinden bij het protest van de zogenaamde 'gele hesjes' door deelname aan hun demonstraties op verschillende plekken in Nederland. Hier wist de partij echter nauwelijks aanhang buiten de eigen gelederen te mobiliseren.

Regio's

De belangrijkste regio voor de NVU is Arnhem en omgeving, woonplaats van de partijvoorzitter en een aantal van zijn oude vrienden die samen het hart van de organisatie vormen. Sinds 2015 heeft de NVU nauwe banden met de Belgische neonazistische formatie 'Autonome Nationalisten'. Beide organisaties bezoeken en steunen elkaars initiatieven.

Activiteiten in 2015-2019

Sinds de partijvoorzitter van de NVU in 2001 bij de bestuursrechter de-

²⁹ — Eerder gaf de partijvoorzitter van de NVU nog aan dat hij op Forum voor Democratie zou stemmen bij de Kamerverkiezingen in 2017.

³⁰ — In het Jaarverslag 2015 schreef de AVD dat de NVU rond de honderd leden heeft.

31 — Zie onder andere NVU-journaal 27 februari 2017 (<https://www.youtube.com/watch?v=xZT8GwmtKU>).

32 — Zie voor de standpunten van NVU en Forum voor Democratie over deze kwestie, respectievelijk: <https://forumvoordemocratie.nl/actueel/vd-roovert-nvu-infiltrant-en> (<http://nvu.info/persewklang90.html>) (29.9.2017).

monstratievrijheid voor extreemrechtse organisaties wist te bevechten (die voor die gerechtelijke uitspraak de facto nauwelijks bestond) richt de partij zich vooral op het organiseren van demonstraties. In de periode 2015-2019 organiseerde de NVU elf demonstraties. Daarnaast kondigde de partij demonstraties in diverse plaatsen aan, die vervolgens niet doorgingen. In 2018 demonstreerde de NVU in Weert tegen het daar gevestigde AZC en in Zaanstad voor het behoud van Zwarte Piet. Een geplande demonstratie in Amsterdam werd door de NVU afgeblazen vanwege problemen rond de veiligheid. In januari en maart 2019 organiseerde de NVU een 'Gele hesjes'-protest in Utrecht, waar maar een beperkt aantal demonstranten op af kwam, vooral uit de eigen achterban. Ook sloot de NVU zich af en toe aan bij demonstraties van gelijkgestemden in het buitenland. In 2018 deed de NVU mee met een demonstratie van de Waalse extreemrechtse organisatie 'Nation'. In mei 2019 was een delegatie van de partij aanwezig bij een anti-EU-demonstratie in Brussel van diverse extreemrechtse groepen uit Europa.

Naast demonstraties organiseert de partij periodiek interne bijeenkomsten met een nationaalsocialistisch karakter, zoals herdenkingen en kransleggingen bij graven van oud-oorlogsmisdadigers en collaborateurs. In de periode 2015-2019 werd bijvoorbeeld elk jaar een herdenking georganiseerd bij het graf van de weduwe Rost van Tonningen. In juli 2019 was de NVU aanwezig bij een zaalbijeenkomst van diverse neonazistische organisaties in Antwerpen. Na afloop werd een aantal deelnemers gearresteerd wegens het brengen van de Hitlergroet in het centrum van Antwerpen.

De NVU doet een enkele keer mee aan lokale verkiezingen, overigens zonder ooit een zetel gehaald te hebben. Zo deed de partij in maart 2018 mee aan de gemeenteraadsverkiezingen in Arnhem, behaalde 338 stemmen (0,6%) wat ruim onvoldoende was voor een zetel. Vanuit de NVU-partijleiding werd in aanloop naar de Parlementsverkiezingen van 2017 meermalen sympathie betoond voor het Forum voor Democratie. NVU-aanhangers bezochten verkiezingsbijeenkomsten van het Forum voor Democratie en deden daar verslag van via de partikanalalen³¹. Dat leidde in augustus 2017 tot enkele ongemakkelijkheden. De NVU-partijleider maakte toen publiekelijk gewag van een 'samenwerking' tussen NVU en het Forum voor Democratie. Die samenwerking bleek neer te komen op één persoon die actief was bij beide partijen en daarop werd geroepen door het Forum voor Democratie.³² De NVU-partijleider stelde in aanloop naar de Statenverkiezingen van 2019 opnieuw dat hij voor Forum voor Democratie zou stemmen zolang die 'niet teveel richting zionisme zwakken'.

Risico's

Individuele NVU-aanhangers hebben zich de afgelopen jaren incidenteel schuldig gemaakt aan geweldsincidenten, soms in een racistische con-

text. Vanuit de NVU zelf wordt echter geprobeerd om strikt binnen de grenzen van het strafrecht te opereren, omdat de partijleiding bang is dat zichzelf of de partij anders strafrechtelijk zal worden aangepakt. In het voorjaar van 2016 heeft dat tot enkele roymementen geleid van NVU-leden die gearresteerd waren voor het tonen van racistische en extremistische symbolen tijdens een NVU-demonstratie.³³

Nederlands Verbond

Na de implosie van DTG (zie onder dat lemma) in maart 2016 gingen de personen achter de afdeling DTG-Utrecht verder onder de naam 'Nederlands Verbond'. In Utrecht werd in april 2016 een demonstratie georganiseerd door het Nederlands Verbond in samenwerking met 'AZC Nee Utrecht', die ook ondersteund werd door Pegida en de NVU. Hier werd door een lokale activiste opgeroepen tot brandstichting in moskeeen en het gooien van bommen naar asielzoekers. Zij werd later tot een werkstraf veroordeeld vanwege deze oproep. Vanaf 2017 zijn er geen acties van Nederlands Verbond meer waargenomen en is de organisatie inmiddels ook van sociale media verdwenen.

Activisten van Nederlands Verbond zijn inmiddels regelmatig betrokken bij acties van andere groepen.

Nijmegen Rechtsaf

Naam

In maart 2017 splitste een groep Nijmeegse activisten die zich verzette tegen de komst van asielzoekers, zich af van de landelijke organisatie AZC Alert. Zij gingen verder onder de naam 'Nijmegen Rechtsaf'.

'Nijmegen Rechtsaf' functioneert in feite als een lokale afdeling van Identitair Verzet.

Ideologie

Nijmegen Rechtsaf komt voort uit lokaal protest tegen de vestiging van asielzoekers, maar bestaat uit personen die in bredere extreemrechtse context actief zijn. De ideologie van de organisatie sluit aan bij de ideeën van Identitair Verzet.

Aanhang

De actieve aanhang van Nijmegen Rechtsaf kan op basis van hun activiteiten als klein worden geschat, rond de 15 a 25 personen.

33 — Deze NVU-aanhangers stonden op 15 december 2016 voor de rechter in Amsterdam en werden veroordeeld tot boetes en taakstraffen wegens diverse strafbare uitingen tijdens deze demonstratie. Zie: Rb. Amsterdam 12-1-2017, ECLI:NL:RBAMS2017147, ECLI:NL:RBAMS2017146, ECLI:NL:RBAMS2017145, ECLI:NL:RBAMS2017144.

Regio's

Nijmegen Rechtsaf is actief in Nijmegen en omgeving, maar sluit ook aan bij acties van Identitair Verzet in andere delen van Nederland.

Activiteiten in 2015-2019

Nadat Nijmegen Rechtsaf in 2017 was afgesplitst van AZC Alert werd de organisatie snel een actieve protestorganisatie in Nijmegen, maar regelmatig ook in de rest van Nederland. In juni 2017 nam Nijmegen Rechtsaf deel aan een protestactie van diverse extreemrechtse groepen tegen de Arnhemse burgemeestersbenoeming van Marcouch. In november 2017 demonstreerde Nijmegen Rechtsaf voor de deur van een links-politieke ontmoetingsruimte tijdens een bijeenkomst over Zwarte Piet. Dat leidde tot enige schermutselingen, waarbij de politie tussen beide moest komen.

Tijdens een demonstratie van Pegida in Nijmegen in dezelfde maand waren activisten van Nijmegen Rechtsaf en Identitair Verzet aanwezig in de omgeving van de eigenlijke demonstratie. Het doel daarvan was om de confrontatie te zoeken met linkse activisten.

In 2018 voerde Nijmegen Rechtsaf tal van kleine acties. Die richtten zich onder andere tegen het plan om een moskee te bouwen in Nijmegen en tegen lokale graffiti met pro-vluchtelingenteksten. Verder was Nijmegen Rechtsaf tijdens de Sinterklaasintoet in 2018 in Nijmegen op straat om de confrontatie te zoeken met anti-Zwarte Piet-activisten. In december 2018 vonden in Nijmegen enkele acties plaats van lokale 'Gele Hesjes'. De organisatie van deze demonstraties was in handen van Nijmegen Rechtsaf.

Tijdens de raadsverkiezingen in maart 2018 stond een betrokkene bij Nijmegen Rechtsaf op de kandidatenlijst van de lokale partij Ouderen Politiek Actief (OPA). In de weken voor de raadsverkiezingen werd door Nijmegen Rechtsaf diverse keren propaganda gemaakt voor OPA. Daarnaast waren aanhangers van Nijmegen Rechtsaf aanwezig bij verschillende verkiezingsbijeenkomsten, waar zij kandidaten van OPA ondersteunden en kandidaten van linkse partijen lastigvielen en een enkele keer probeerden te intimideren. OPA behaalde 1,1% van de stemmen en geen zetel in Nijmegen.

Risico's

De activiteiten van Nijmegen Rechtsaf hebben zich in de loop van 2017 ontwikkeld van propaganda- naar straatacties. Daarbij werd een aantal keren bewust actiegevoerd in de nabijheid van (extreem)linkse activisten. Hier gaat een risico voor de openbare orde vanuit.

Noord-Brabants Verzetfront

Het Noord-Brabants Verzetfront (NBV) ontstond in het voorjaar van 2016 in een reactie op de vluchtelingencrisis. Het NBV heeft een 'dunne ideologie' en keert zich uitsluitend tegen vluchtelingen en de opvang van vluchtelingen. Opvallend is wel dat de groep bij publieke optredens een spandoek meedraagt waar naast enkele Brabantse symbolen ook een duidelijk op de Wafflen-SS geïnspireerd doodshoofdlogo afgebeeld is. Het NBV sloot zich vanaf het voorjaar van 2016 aan bij enkele demonstraties tegen de opvang van vluchtelingen en organiseerde in april 2016 zelf een kleine demonstratie in den Bosch.

Sinds de zomer van 2016 zijn er geen activiteiten van het NBV meer gesignaleerd. Individuele NBV-aanhangers zijn sindsdien aanwezig bij demonstraties van andere extreemrechtse organisaties. Het NBV lijkt inmiddels zelf niet meer te bestaan.

Odin's Wolves (voorheen Soldiers of Odin)

Odin's Wolves is een voortzetting van Soldiers of Odin. Soldiers of Odin is van oorsprong een extreemrechtse organisatie uit Finland. Deze organisatie profileert zich in diverse landen als een burgerwacht die de eigen inwoners zou moeten beveiligen tegen vluchtelingen. Inmiddels lijkt de Nederlandse afdeling geheel uit elkaar te zijn gevallen.

De oorspronkelijke oprichters uit Limburg zijn in oktober 2016 verder gegaan onder de naam 'Odin's Wolves'. Zij lijken uitsluitend op internet actief te zijn, zoals dat ook grotendeels het geval was onder de naam 'Soldiers of Odin'. Het initiatief om burgerwachten te lopen is niet meer terug te zien. De groep richt zich uitsluitend nog op oude Germaanse religie.

De Soldiers of Odin-groep die in Oost-Groningen actief was is verder gegaan onder de naam 'United We Stand' (zie verder onder dat lemma).

Othala Nederland

In januari 2017 werd Othala Nederland opgericht en stelde een burgerwacht te willen vormen ten behoeve van een veiliger Nederland. De naam Othala verwijst naar een runetekens dat binnen extreemrechts geregeld wordt gebruikt en symbool staat voor familie en gemeenschap.

De enige activiteit van Othala Nederland die bekend is, is het verspreiden van folders in Delft in februari 2017. Daarna lijkt de organisatie weer verdwenen te zijn.

Pegida

Naam

Pegida (een afkorting die staat voor "Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes") is een organisatie die uit Duitsland afkomstig is. Pegida heeft sinds 2015 een Nederlandse tak.

Ideologie

Pegida is een identitaire organisatie. De organisatie wil de West-Europese volkeren beschermen tegen de bedreigingen die samenhangen met migratie en richt zich daarom primair tegen de islam en tegen de komst en opvang van vluchtelingen. Ook maakt de organisatie in Nederland een punt van Zwarte Piet als Nederlandse traditie.

De leider en gezichtsbepaler van Pegida-Nederland, Edwin

Wagensveld, is een Nederlander die al decennia in Duitsland woont. Hij is daar nauw betrokken geweest bij de organisatie van Pegida-Duitsland. Medio 2016 scheurde de leiding van Pegida-Duitsland en vertrok Wagensveld samen met enkele andere prominente activisten uit Pegida-Duitsland. In Duitsland raakte Wagensveld na zijn vertrek uit Pegida in radicaler vaarwater, waarbij hij vooral aansluiting zocht bij groepen extreemrechtse voetbalhooligans.

Wagensveld bleef wel de leider van Pegida-Nederland. Er kan ondertussen ook geconstateerd worden dat de Nederlandse afdeling van Pegida is geradicaliseerd. Toespraken van Pegida Nederland bij demonstraties werden de afgelopen jaren steeds feller. Keerden sprekers bij Pegida-demonstraties zich aanvankelijk tegen 'illegalen' en 'economische vluchtelingen', inmiddels wil de Pegida-leider de islam geheel uit Nederland verbannen³⁴.

Aanhang

De organisatorische kern van Pegida Nederland bestaat uit rond de vijf personen. Tegelijk met de in de vorige paragraaf genoemde radicalisering, is Pegida Nederland ook gemarginaliseerd.

Pegida kon in de eerste periode van haar bestaan (2015-2016) tussen de vijftig en honderd demonstranten mobiliseren. Er is echter sinds 2017 duidelijk sprake van sterk teruglopende interesse voor Pegida-activiteiten. Bij een demonstratie in Enschede in september 2017 deed Pegida voor de laatste keer veel moeite om aanzienlijke grotere aantallen demonstranten op de been te krijgen, vooral door ook onder Duitse aanhangers te mobiliseren. Die opzet slaagde gedeeltelijk met een aantal demonstranten van rond de honderdvijftig.

Vlak na deze demonstratie splitste een aantal prominente Pegida-activisten zich af en ging verder onder de naam 'Rechts in Verzet'. Daarmee nam de toech al slinkende aanhang van Pegida nog verder af. Inmiddels weet Pegida nog maar rond de vijftien activisten te mobiliseren. Opvallend is verder dat de organisatie binnen het Nederlandse extreemrechtse landschap veelal geïsoleerd staat. Andere organisaties laten zich zelden meer betrekken bij Pegida-activiteiten.

Regio's

Pegida is een organisatie die niet aan bepaalde regio's gebonden is. Haar enige activiteit is het organiseren van demonstraties op verschillende plaatsen in Nederland en in andere landen waar Pegida actief is. De actieve aanhang komt ook uit verschillende regio's in Nederland.

Activiteiten in 2015-2019

Vanaf oktober 2015 organiseert de Nederlandse tak van Pegida demonstraties en andere openbare acties in Nederland. Aanvankelijk trokken die demonstraties brede belangstelling van aanhangers, tegenstanders, media en lokale autoriteiten en werden populaire thema's (rol van de islam, immigratie, Zwarte Piet) aan de orde gesteld. Sinds 2017 neemt de belangstelling voor Pegida-acties af, met het weggebben van de talloze discussies in Nederland over de opvang van vluchtelingen. Inmiddels is Pegida een zeer marginale organisatie geworden. De Pegida-leiding heeft daarna geprobeerd op drie verschillende manieren de belangstelling voor de eigen organisatie weer te vergroten, met het geven dat ze dat zou moeten doen met een handvol aanhangers. 1. Door het organiseren van provocerende acties, die kunnen leiden tot demonstratieverboden, beperkingen of onrust en vooral door daarmee gepaard gaande media-aandacht. 2. Door het organiseren van heimelijke activiteiten die veel (media)aandacht genereren. 3. Door op alternatieve manieren te proberen nieuwe groepen aanhangers te werven.

De eerste manier, het organiseren van provocatieve acties, werd door Pegida de afgelopen jaren het meeste toegepast en leverde de organisatie met enige regelmaat veel media-aandacht op. Vaak ook door de gewelddadige tegenacties die hiermee gepaard gingen. Sinds de zomer van 2018 heeft Pegida verschillende reeksen van provocatieve acties aangekondigd. Zo wilde Pegida bij een aantal moskeeën varkensvlees barbecuën tijdens de Ramadan in 2018 en in 2019. Op andere momenten wilde de organisatie bij verschillende moskeeën gruwelijke filmbeelden vertonen over de islam. In veel gevallen kreeg Pegida wel toestemming, maar zag de beweging af van de mogelijkheid om te demonstreren. Daarvoor werden de eigen veiligheid, vanwege de mogelijk agressieve

35 — Deze demonstratieverboden leidden overigens tot een uiterst kritische reactie van de Nationale Ombudsman. Hij stelde dat het demonstratierecht, een grondrecht, aan Pegida ontnomen is onder druk van tegenstanders. 'Als je maar een grote mond hebt, dan kun je dus voorkomen dat een ander zijn grondrecht uitoefent. Daar gaat het fout.' (Omroep Brabant 5 juni 2019, <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/3009865/ombudsman-vraagt-burgemeester-eindhoven-om-te-onderzoeken-hoe-pegida-toch-kan-demonstreren>).

tegendemonstranten, of beperkende maatregelen van lokale autoriteiten als argument gebruikt. Zo is er geen enkele aangekondigde barbacue doorgegaan. Van de aangekondigde filmavonden gingen er tot op heden drie door.

In Enschede werden beelden van IS-executies vertoond voor een moskee. In Utrecht werd de Pegida-aanhang belaagd door tegenstanders na een toespraak van Pegida-leider Wagenveld en werd de filmvertoning op last van de burgemeester afgebroken. Vanwege deze openbare ordeproblemen vanuit tegenstanders van Pegida, beperkte de gemeente Utrecht de mogelijkheden om tot een tweede filmvertoning over te gaan.

Uiteindelijk kon Pegida in januari 2019 weer een filmavond in Utrecht organiseren. In een door politie en hekken afgeschermde omgeving keken 25 personen naar de film. In de omgeving kwam het opnieuw tot rellen en vernielingen door tegenstanders. In de zomer van 2019 verlegde Pegida haar aandacht naar Eindhoven. Een eerste demonstratie, die naar een moskee in Eindhoven moest lopen, onttaarde, ondanks een grote politie-inzet, in gewelddadige tegenacties. Daardoor moest de demonstratie voortijdig afgebroken worden. Sinds die eerste demonstratie, komen groepjes Pegida-activisten met enige regelmaat terug naar Eindhoven. Zij negeren daarbij door de gemeente toegestane demonstraties, omdat die gepaard gaan met beperkingen. Zo mag Pegida niet in de buurt van de desbetreffende moskee demonstreren en werden enkele demonstraties preventief verboden door de Eindhovense Burgemeester.³⁵ De Pegida-activisten negeren dergelijke verboden en beperkingen en hebben inmiddels twee kleinere acties gevoerd bij de moskee, die beiden tot veel onrust en gewelddadige tegenacties hebben geleid. Met deze acties probeert Pegida, naast haar protest tegen de Islam en moslims in Nederland, ook blijvend de nadruk te leggen op het onrecht en de tegenwerking waarmee de organisatie in haar ogen te maken krijgt, in de vorm van demonstratieverboden, bestuurlijke beperkingen en (gewelddadige) tegenacties. Opvallend is dat de tegenacties tegen Pegida aanvankelijk, in de periode 2015-2016, vooral een linkse en antifascistische achtergrond kenden. Deze acties betroffen meestal tegendemonstraties, (pogingen tot) blokkades of het verstoren door middel van geluid. In 2018 en 2019, sinds Pegida acties voor moskeegebouwen probeert te organiseren, komen de tegenacties veel meer voort uit jongeren die betrokken zijn of zich betrokken voelen bij de betreffende moskeeen, vaak afkomstig uit de buurt rond de moskee. Deze tegenacties kennen een veel ongeorganiseerder, chaotischer en vaak geweldadiger karakter dan de eerdere protesten. Er werden enkele keren forse vernielingen aangericht en er werd geweld gebruikt tegen de Pegida-activisten.

Een meer logische route om de bestuurlijke verboden en beperkingen aan te kaarten, een gang naar de bestuursrechter, lijkt Pegida

inmiddels terzijde te hebben geschoven. Eind 2018 verbood de gemeente Den Haag een reeks aan protesten voor een moskee en wees een alternatieve locatie aan. Pegida vroeg voor de bestuursrechter vervolgens toestemming om voor de vijf moskeeen te mogen demonstreren, maar de rechtbank gaf Pegida geen gelijk en bekrachtigde het besluit van de gemeente.³⁶

De tweede manier, waarmee Pegida probeert om met een kleine actieve kern aandacht voor haar boodschap te genereren, is door heimelelijke activiteiten te gebruiken, die met een klein aantal personen kunnen worden uitgevoerd. Zo werd bijvoorbeeld eind 2017 ruime media-aandacht gerealiseerd door op een bouwlocatie voor een moskee een christelijk kruis neer te zetten en dit 'in te zegenen' met vakersbloed. Ook wist Pegida in dezelfde periode aandacht te genereren door de installatie van Burgemeester Marcouch van Arnhem te verstoren met fluitjes en spreekkoren. In februari 2018 dook een kleine delegatie van Pegida op bij de herdenking van de Februaristaking in Amsterdam, die doorgaans een overwegend links-politiek karakter heeft. In het voorjaar van 2019 plaatsten Pegida-activisten 's nachts een pop van Mohammed met de tekst 'Kinderneuker' voor een moskee in Den Haag.

Een derde manier om te proberen de eigen organisatie beter zichtbaar te maken is door te proberen nieuwe groepen aanhangers te betrekken. Zo werd in de herfst van 2017 geprobeerd een grote demonstratie in Enschede te organiseren door zowel in Nederland, als in Duitsland aanhangers te mobiliseren en een binnen extreemrechts populaire band, Kategorie C, te programmeren. Deze opzet kende beperkt succes, er kwamen ongeveer honderdvijftig demonstranten op af. Ook voor een demonstratie in Amsterdam in maart 2018 werd in omliggende landen gemobiliseerd. Deze keer echter met minder succes, er liepen ongeveer twintig demonstranten mee. In 2018 en 2019 probeerde Pegida-activisten zich te bemoeien met demonstraties van de zogenaamde Gele Hesjes in Nederland. Maar dat leverde weinig resultaten op. De Gele Hesjes bleken in Nederland geen succes en Pegida slaagde er niet om nieuwe aanhang te genereren onder deze activisten.

Naast activiteiten in Nederland waren aanhangers van Pegida-Nederland ook actief bij acties in omliggend landen. Pegida-activisten bezochten onder andere demonstraties en manifestaties van Pegida in Duitsland en België, van de meer militante Duitse organisatie Hooligans gegen Salafisten (HoGeSa) en van het Vlaams Belang in Antwerpen. Voorman Wagenveld van Pegida Nederland spreekt met enige regelmaat op Duitse rechtsextremistische bijeenkomsten. Andersom bezochten Duitse en Belgische Pegida-aanhangers geregeld Nederlandse Pegida-demonstraties. Acties in de zomer van 2019 in Eindhoven werden

36 — Rb. Den Haag 22 november 2018, ECLI:NL:RBDHA.2018.14172

bijvoorbeeld ondersteund door enkele Belgische activisten uit kringen van Voorpost Vlaanderen.

Risico's

De organisatie Pegida wijst geweld af. Recente ontwikkelingen laten zien dat de Pegida-leiding zich in toenemende mate richt op provocatieve acties. Daarbij wordt bijvoorbeeld gekozen voor demonstraties vlak voor moskeeën, waarbij het oproepen van woede en onrust onder moskeegangers een doel op zich lijkt te worden. Dat zorgt in toenemende mate op de kans op flinke lokale openbare ordeproblematiek. Er zijn echter ook Pegida-acties waar geen tegenacties zijn en het rustig blijft. Het lijkt er echter op dat Pegida momenteel vooral belangstelling heeft voor acties waar openbare ordeproblemen ontstaan. Demonstratielocaties waar het rustig blijft worden door Pegida doorgaans maar één keer aangedaan, terwijl demonstratielocaties waar onrust ontstaat frequenter worden gekozen. Mogelijk is de achterliggende gedachte dat de gewelddadige tegenacties Pegida veel extra aandacht opleveren.

37 — Deze arrestatie heeft echter niet tot vervolging geleid. De zaak is door het Openbaar Ministerie geseponeerd.

Rechts in Verzet

Naam

Eind 2017 splitste een groep fanatieke Pegida-activisten zich af. Aanvankelijk werden zij actief onder de naam 'Zwarte Piet Actiegroep'. Vanaf 2018 noemt deze groep zich 'Rechts in Verzet'. Rechts in Verzet voert acties op dezelfde thema's als Pegida. Het bestaan van de groep naast Pegida lijkt uitsluitend gegrond te zijn op persoonlijke animositeit.

Ideologie

Rechts in Verzet is te karakteriseren als identitair. De organisatie richt zich tegen de aanwezigheid van de islam, migranten en vluchtelingen in Nederland en is voor het behoud van het uiterlijk van Zwarte Piet.

Aanhang

Rechts in Verzet bestaat uit ongeveer tien personen.

Regio's

De activisten van Rechts in Verzet komen uit verschillende delen van de Randstad. De leider woont in de Haarlemmermeer.

Activiteiten in 2015-2019

Vanaf 2016 voert de Zwarte Piet Actiegroep actie, op dat moment nog onder de vleugels van Pegida. Zij verkleden zich daarbij als Zwarte Piet om een statement te maken. In 2016 deden ze dit vooral in winkelcentra en op markten. In november 2017 werd deze activiteit herhaald op verschillende locaties. Den Haag, Rotterdam, Amsterdam, Dordrecht, Utrecht en Heemstede. Nieuw in 2017 was het bezoek van de Zwarte Piet Actiegroep aan verschillende raadsvergaderingen, een basisschool in Utrecht, een antidiscriminatievoorziening en aan het privéadres van een bekende criticus van Zwarte Piet. Die acties leidden in een aantal gevallen tot commotie. Zo werd de raadsvergadering in Amsterdam geschorst vanwege de aanwezigheid van deze activisten. Naar aanleiding van de acties op de basisschool en het privéadres ontstond veel onrust. De politie deed onderzoek naar deze zaken, maar vond geen redenen tot vervolging van de activisten.

In 2018 heeft Rechts in Verzet een groot aantal acties gevoerd, voornamelijk gericht tegen moskeeën en andere islamitische instellingen. Bij een bouwterrein voor een nieuwe moskee in Amsterdam-Noord werd een bloederige, onthoofde pop neergelegd. Deze actie leidde een aantal dagen later tot de arrestatie van de leider van de groep³⁷. In maart werd een demonstratie tegen de bouw van dezelfde moskee georganiseerd. Maar omdat Pegida op hetzelfde tijdstip een concurrerende demonstratie in Amsterdam-Centrum organiseerde werd die bijeenkomst zeer slecht bezocht. Verder werden bij bouwlocaties voor moskeeën in Houten en Oosterhout spandoeken opgehangen, werd er gedemonstreerd voor moskeeden in Enschede en Amsterdam en voor een islamitisch slachthuis in Zaandam en werden spandoeken opgehangen bij een katholieke school, die een bezoek had gebracht aan een lokale moskee.

Naast de islam heeft Rechts in Verzet nog andere actiedoelen. De actiegroep organiseerde onder andere demonstraties tegen de strafrechtelijke vervolging van Geert Wilders, voor vrijlating van de Britse rechtsextremist Tommy Robinson en tegen de strafrechtelijke vervolging van een groep Friezen die bussen met anti-Zwarte Piet-demonstranten hadden geblokkeerd.

Eind 2018 blies Rechts in Verzet de Zwarte Piet Actiegroep opnieuw leven in. Deze groep demonstreerde enkele dagen achter elkaar tijdens de strafzaak tegen een groep pro-Piet-activisten die in 2017 een snelweg hadden geblokkeerd. Verder demonstreerde de actiegroep in klassiek Zwarte Piet-outfit tijdens de intocht in Rotterdam, op een markt in Amsterdam en bij raadsvergaderingen in de stadhuizen van Amsterdam en Rotterdam.

Na deze korte reeks aan Zwarte Piet-acties is het ruim een half jaar stil geweest rond Rechts in Verzet. Er vonden geen nieuwe acties

plaats en sociale mediaprofielen verdwenen. In de zomer van 2019 lijkt de organisatie weer enigszins actief te zijn geworden. Er is weer enige activiteit op internet zichtbaar. De actiegroep voerde een protestactie uit tegen de opvang van uitgeprocedeerde migranten in Amsterdam. Verder heeft Rechts in Verzet aangekondigd om in september 2019 een demonstratie tegen de nieuwbouw van een moskee in Enschede te zullen houden.

Risico's

De risico's die uitgaan van Rechts in Verzet beperken zich tot de bovenvermelde actievormen, die weliswaar intimiderend over kunnen komen, maar niet gewelddadig. Wel zoekt Rechts in Verzet af en toe de grens op bij het opzoeken van tegenstanders, wat tot confrontaties kan leiden.

RVF Nederland

Naam

RVF Nederland is een extreemrechtse actiegroep die voortkomt uit een afsplitsing van de NVU in 2015. De groep noemde zich aanvankelijk 'Landstorm Nederland', een verwijzing naar de geïlkekrante Nederlandse divisie van de Waffen SS tijdens de Tweede Wereldoorlog.

De groep is sinds de zomer van 2017 omgedoopt naar RVF Nederland, een verwijzing naar de Racial Volunteer Force, een gewelddadige Engelse neonaziorganisatie.

Ideologie

RVF Nederland is een nationaalsocialistische organisatie met een sterke skinheadinslag. Naast politieke actie en actieve belangstelling voor de periode van de nationaalsocialistische dictatuur tijdens de Tweede Wereldoorlog, heeft de groep ook belangstelling voor typische skinhead-aangelegenheden als muziek en kroegbezoek.

Aanhang

De kern van RVF Nederland is beperkt tot een klein groepje van tussen de vijf en de tien personen. Er bestaan goede contacten met neonazi's uit Vlaanderen. Bij activiteiten in 2016 die zich richtten tegen de opvang van vluchtelingen in Oss, wist de groep tientallen buurtbewoners te mobiliseren. In de tweede helft van 2017 lijkt RVF Nederland in staat om delen van het versnipperde landschap van Nederlandse neonazi's achter zich te scharen. Activisten van de 'Aryan Strike Force' uit Zeeuws-Vlaanderen hebben zich bij RVF Nederland aangesloten als de afdeling 'Zuid-West'. Ook de

actiegroep 'Defend Gouda' heeft zich bij RVF Nederland aangesloten. RVF Nederland kan rond de dertig personen mobiliseren.

Regio's

De groep is vooral actief in de regio Noord-Oost-Brabant. In Zeeuws-Vlaanderen is er een nieuwe afdeling 'Zuid-West' opgericht. Verder heeft de groep 'Defend Gouda' zich aangesloten. In 2019 is er een afdeling 'RVF Rotterdam' opgericht.

Activiteiten in 2015-2019

Tot oktober 2015 was een groepje activisten uit Oost-Brabant onderdeel van de NVU. Vanaf oktober 2015 begon de groep zelfstandig acties tegen de opvang van vluchtelingen te organiseren. Dat leidde tot meningsverschillen met de NVU-leiding, waarna de groep als 'Landstorm Nederland' verder ging, later omgedoopt in 'RVF Nederland'. Door RVF Nederland werden in 2015 en 2016 enkele regionale demonstraties georganiseerd. Verder deed RVF Nederland mee aan diverse andere kleine protesten tegen vluchtelingen in verschillende delen van Nederland en Vlaanderen. Enkele Landstorm-aanhangers waren aanwezig bij de Sinterklaasintocht in Maassluis in november 2016, waar zij samen met andere extreemrechtse groepen en voetbalsupporters op zoek waren naar demonstranten tegen Zwarte Piet.

Nadat in de loop van 2016 de felle maatschappelijke debatten rond de komst van vluchtelingen afnamen, richtte RVF Nederland zich meer op andere onderwerpen, waarbij vooral aansluiting werd gezocht bij internationale nazistische initiatieven. In oktober 2016 sloten activisten van RVF Nederland zich aan bij een demonstratie van neonazi's en hooligans in Dortmund. In maart 2017 werd een demonstratie in Oss georganiseerd 'Tegen de Volksdood', een thema dat is overgenomen van Duitse neonazi's. Ongeveer dertig neonazi's uit Nederland en Vlaanderen liepen mee, onder wie aanhangers van Zwart Front en Aryan Strike Force. Voorafgaand aan de demonstratie werd er zwaar vuurwerk in de woning gegooid van de leider van RVF Nederland. De achtergronden van deze actie zijn onduidelijk, er is niemand voor gearresteerd. In augustus 2017 organiseerde RVF Nederland een demonstratie in Nijmegen, ditmaal om de vrijlating te eisen van 'politieke gevangenen', zoals een Spaanse neonazi die een straf uitzit vanwege doodslag op een antifascistische demonstrant en de Duitse Holocaustontkenner Horst Mahler. De demonstratie trok een klein aantal neonazi's en tegenstanders. Een kleine delegatie van Aryan Strike Force sloot zich bij deze demonstratie aan. De demonstratie verliep zonder verdere incidenten. Op 11 november 2017 organiseerde RVF Nederland een Heldenherdenking, om de Hitler-putsch van 1923 te herdenken. In

dezelfde maand werd ook opgeroepen om zoveel mogelijk acties te voeren tegen anti-Zwarte Piet-demonstranten. In de praktijk was RVF Nederland echter niet zichtbaar tijdens verschillende acties die plaatsvonden rond Sinterklaasintochten.

In januari 2018 organiseerde RVF Nederland een kleine fakkeloptocht, uit solidariteit met gearresteerde leden van de Engelse terreurgroep National Action. Op 24 maart 2018 organiseerde RVF Nederland een demonstratie voor de Zuid-Afrikaanse ambassade, onder de geleghedsnaam 'Nederlands Actiecomité tegen de blanke genocide in Zuid Afrika'. Er kwamen opvallend veel mensen op deze demonstratie af (rond de zestig), deels afkomstig van andere veel gematigdere groepen zoals Pegida. Die meer gematigde demonstranten werden tijdens de demonstratie verrast door het openlijke nazi-karakter en verlieten de demonstratie. RVF was van plan in november 2018 te demonstrenen tegen een links-activistisch centrum in Nijmegen, maar blies dit plan op het laatste moment af.

In 2019 is er een herdenkingsbijeenkomst van Adolf Hitler georganiseerd. Verder heeft RVF in september 2019 een demonstratie aangekondigd voor de Israëlische ambassade in Den Haag tegen 'invloedrijke en machtige zionistische diaspora-gemeenschappen'.

Risico's

De aanhang van RVF Nederland is in het verleden vaak individueel betrokken geweest bij geweldsincidenten, maar meestal betrof dat geen geweld met een politieke achtergrond. Van de organisatie zelf gaat geen directe geweldsdreiging uit, ook al wordt de confrontatie met linkse tegenstanders niet geschuwd.

Stop Antifa Terreur

Naam

In de eerste helft van 2018 is er een groep extreemrechtse activisten ontstaan met een achtergrond in verschillende extreemrechtse groepen, die onder de naam 'Stop Antifa Terreur' acties onderneemt. 'Antifa' verwijst naar antifascistische activisten, die het belangrijkste doelwit zijn van de acties van deze groep.

Ideologie

De activisten uit deze groep hebben achtergronden in verschillende extreemrechtse groepen en kennen geen zichtbare gezamenlijke ideologie. De acties van de groep zijn primair gericht op confrontatie met politieke tegenstanders en autoriteiten.

Aanhang

De acties van deze groep worden uitgevoerd door tussen de een en de twintig personen. Het gaat om een vaste groep van enkele personen die bij zo goed als alle activiteiten van deze groep aanwezig zijn, aangevuld met andere activisten die gemobiliseerd worden via sociale media. Er is nauwelijks sprake van enige organisatie, het gaat hier meer om een fluïde netwerk van activisten. Bij acties wordt soms ook samengewerkt met andere groepen zoals 'Rechts in Verzet', 'RVF Nederland' en 'Young Activist Together'.

Regio's

Het merendeel van deze activisten komt uit verschillende delen van de Randstad, regio's Amsterdam, Leiden en Rijlmond. In april 2019 meldde Stop Antifa Terreur dat er afdelingen van de organisatie in Zeeland, Drenthe en Groningen zijn opgericht. Van deze afdelingen is tot op dit moment nog geen activiteit waargenomen.

Activiteiten in 2015-2019

De belangrijkste gangmaker van deze acties is eind 2016 actief geworden binnen extreemrechtse kringen. Hij en andere groepsleden lieten zich sindsdien regelmatig zien bij demonstraties van heel diverse extreemrechtse groepen. In oktober 2017 probeerden leden van deze groep een extreemlinkse activist te intimideren middels een huisbezoek. Sindsdien wordt er met enige regelmaat door de groep opgeroepen om verstorend aanwezig te zijn bij bijeenkomsten en activiteiten met een linkse of extreemlinkse signatuur. Zo werden kleine tegendemonstraties georganiseerd bij een antiracisdemonstratie in Amsterdam in maart 2018 en in maart 2019. In oktober 2018 werd door activisten van Stop Antifa Terreur en Young Activist Together gedemonstreerd tijdens een linkse manifestatie in Nijmegen. Daar werd één deelnemer gearresteerd, omdat hij met vuurwerk gooide. In november 2018 kondigden Stop Antifa Terreur en Young Activist Together aan te zullen demonstrenen tegen een linkse demonstratie in Den Haag. Wegens het gevaar voor de openbare orde legde de gemeente Den Haag vervolgens aan beide demonstraties beperkingen op. Daarop kondigde Stop Antifa Terreur aan in kleine groepjes acties te zullen voeren. Dat werd echter door politioptreden voorkomen. In april 2019 dook een activist van Stop Antifa Terreur op bij een linkse pro-vluchtelingendemonstratie in Amsterdam.

Naast het organiseren van dergelijke tegendemonstraties bezoken activisten van Stop Antifa Terreur regelmatig kraakpanden met een (extreem)linkse signatuur en voeren daar vernielingen en bekladdingen uit, soms met een bedreigend karakter. Eind 2018 escaleerde een serie van deze bezoeken aan een kraakpand in Amsterdam enigszins, waarbij een

activist van Stop Antifa Terreur vernielingen aanrichtte en ernstige bedreigingen uitte en waarbij vanuit de krakers geweld werd gebruikt tegen deze activist.

Risico's

Door de openlijke wens om tot confrontatie met (extreem)linkse groepen te komen, gaat er in ieder geval een gevaar voor de openbare orde uit van Stop Antifa Terreur. Omdat er openlijk gedweept wordt met geweld als actiemiddel, er weinig sprake lijkt van organisatie tijdens acties én Stop Antifa Terreur mensen aantrekt die als hooliganes kunnen worden aangemerkt, moet het risico van deze groep hoger worden geschat dan bij veel andere extreemrechtse groepen.

Stormram

Naam

Stormram is een organisatie die zich richt op het trainen van kracht- en vechtsport. Stormram werd in 2017 opgericht vanuit Erkenbrand om kracht- en vechtsportcapaciteiten voor Erkenbrand-aanhangers te ontwikkelen.

Ideologie

Stormram ziet een sterk lichaam en training in vechtsport als voorwaarden voor de overleving van het blanke ras in de strijd met andere rassen. Daarnaast is lichamelijke kracht, volgens Stormram, ook een verwaarloosde eigenschap van de blanke westerse man, die plaats heeft gemaakt voor zwakke en onnatuurlijke eigenschappen als tolerantie en gelijkheidsdenken. Op sociale media maakt Stormram gebruik van de hashtag #NSHC. Dat is een acroniem van National-Socialist Hardcore, dat normaal gesproken gebruikt wordt binnen kringen van neonazimuziek. In dit geval wordt er vermoedelijk ook gerefereerd aan 'Hardcore' als fysieke eigenschap.

Aanhang

De aanhang van Stormram is moeilijk vast te stellen, maar op trainingen komen enkele tientallen mensen af.

Regio's

De oprichter en leider van Stormram komt uit Gelderland, maar de aanhang komt uit verschillende regio's.

Activiteiten in 2015-2019

Stormram organiseert regelmatig kracht- en vechtsporttrainingen, soms in

samenwerking met Erkenbrand. Vlak voor de jaarlijkse Erkenbrand-conferentie in oktober 2017, organiseerde Stormram een ontmoeting en training met een vechtsporter die onder de naam 'The Golden One' aanzien geniet in Alt-Right-kringen. Stormram kondigt aan in 2019 de trainingen open te zullen stellen voor alle geïnteresseerden.

Risico's

Stormram stelt de eigen aanhangers te trainen ter bevordering van natuurlijke mannelijkheid en ter voorbereiding van een strijd tussen rassen die door de organisatie in de nabije toekomst verwacht wordt. Op dit moment zijn er geen aanwijzingen dat Stormram de opgedane kennis en ervaring op eigen initiatief in willen zetten.

United We Stand

'United We Stand – Protecting Our Citizens' was een afsplitsing van Soldiers of Odin in Nederland in Oost-Groningen. De organisatie zei zich bezig te willen houden met het vormen van burgerwachten, die de eigen bevolking moesten beschermen tegen migranten. De leider van United We Stand heeft uitgesproken neonazistische opvattingen. United We Stand werkte enige tijd samen met de NVU en participeerde in NVU-demonstraties. Toen deze groep nog tot Soldiers of Odin behoorde kwam zij in juli 2016 kortstondig in het nieuws. In Winschoten hielden enkele leden van de groep een vluchteling staande, die werd beschuldigd van seksuele intimidatie. Deze jongeman werd overgedragen aan de politie. Na dit incident is verder niets meer vernomen van daadwerkelijke straatactiviteiten van deze groep.³⁸ In 2018 is United We Stand verdwenen.

³⁸ — De persoon die verantwoordelijk was voor de aanhouding in Winschoten splitste zich enige tijd later af van Soldiers of Odin en startte zijn eigen organisatie, 'Street Warriors'. Deze organisatie werd enige tijd later weer opgevoerd in United We Stand Holland.

Verenigd Rechts Nederland

Eind 2016 werd op Facebook de groep 'Verenigd Rechts Nederland' actief. In deze groep trokken personen samen op die een verleden hadden in verschillende extreemrechtse initiatieven (DTG, Pegida, Identitair Verzet, Nederlands Verbond). Verenigd Rechts Nederland riep alle verschillende extreemrechtse (actie)groepen op om de krachten te bundelen. Ze richtten zich 'tegen de politieke elite, tegen islamisering, tegen links, tegen de EU in de huidige vorm en tegen open grenzen beleid'. De nadruk ligt vooral op fundamenteel wantrouwen tegen de bestaande politieke verhoudingen.

In februari 2017 organiseerde Verenigd Rechts een demonstratie tegen het proefverlof van de moordenaar van 'Rowena. Het Meisje van

Nulde'. In april zou een tweede demonstratie met dit thema plaats vinden. Het is echter onduidelijk of deze doorgang heeft gehad. Eind maart 2017 waren activisten van Verenigd Rechts betrokken bij de organisatie van een demonstratie tegen veronderstelde verkiezingsfraude ten nadele van de PVV. In de loop van 2018 is Verenigd Rechts gestopt met alle activiteiten.

Voorpost

Naam

De Heel-Nederlandse Actiegroep Voorpost is midden jaren zeventig opgericht in Vlaanderen. Al snel daarna werd ook een Nederlandse tak opgericht.

Ideologie

Voorpost is uitgesproken identitair van karakter. De organisatie streeft naar een homogeen Nederlands volk in één staat, dus naar een eenwording van Nederland, Vlaanderen en Noord-Frankrijk. Voorpost verzet zich actief tegen alle bedreigingen van het Nederlandse volk die zij waarnaemt, voornamelijk migratie, islam en Amerikaanse culturele invloeden. Voorpost hangt het solidarisme aan, een Vlaamse variant van het authentieke Mussolini-fascisme. De actieleider van Voorpost-Nederland schreef in een artikel in het eigen blad, begin 2018, dat Voorpost geen geloof heeft in veranderingen via democratische weg.

Aanhang

Voorpost vormt één organisatie in Vlaanderen en in Nederland; aanhangers uit Nederland en Vlaanderen frequenteren elkaars activiteiten. In praktisch opzicht is er wel sprake van een gescheiden organisatiestructuur. Lange tijd was er in Nederland een beperkte kern van aanhangers actief van rond de twintig leden. Sinds 2017 lijkt de organisatie een voorzichtige groei door te maken, vooral doordat er nieuwe kringen in Twente en op de Veluwe zijn opgericht.

Regio's

De aanhang van Voorpost concentreert zich rond de regio's Rijnsmond, Haaglanden en Twente. De kringen Rijnsmond en Haaglanden bestaan al geruime tijd. Sinds de zomer van 2017 is een groep Twentse activisten met een verleden in DTG en Nederlands Verbond actief geworden voor Voorpost. In 2019 is ook een Voorpost-kring 'Veluwe' opgericht. De voorzitter van Voorpost-Nederland woont in het Gooi.

Activiteiten in 2015-2019

In veel gevallen blijven activiteiten van Voorpost in Nederland beperkt tot sociale- of voorlichtingsbijeenkomsten. De organisatie organiseert regelmatig regionale stamtafels voor de leden. Daarnaast zijn er ook voorlichtingsbijeenkomsten over activiteiten van Voorpost of over aansprekende thema's voor de eigen aanhang.

Enkele keren per jaar organiseert Voorpost in Nederland ook kleine acties of demonstraties. Deze demonstraties richten zich bijvoorbeeld tegen de vestiging van een moskee, tegen links activisme, tegen vluchtelingen en illegalen of voor het behoud van Zwarte Piet. In april 2019 hield Voorpost twee kleine demonstraties, waarbij steun gevraagd werd voor blanke boeren in Zuid-Afrika en geprotesteerd werd tegen de aanwezigheid van illegalen in Amstelveen.

Naast demonstraties maakt Voorpost sporadisch ook gebruik van andere actievormen. Zo werd in 2017 bijvoorbeeld een gemeentelijke bijeenkomst over de vestiging van een moskee in Enschede verstoord en in 2018 bezetten Voorpost-activisten de hal van het gemeentehuis in Amstelveen uit protest tegen een kraakpand van een groep illegalen. In mei 2019 plaatste Voorpost-activisten borden langs een buslijn in Ter Apel, die enkele keren de media haalde vanwege overlast door AZC-bewoners. Op deze borden werden AZC-bewoners opgeroepen uit Nederland te vertrekken.

Naast het organiseren van activiteiten in Nederland ondersteunen Voorpost-activisten ook enkele keren per jaar acties van Voorpost-Vlaanderen. In december 2018 organiseerde Voorpost in België, samen met het Vlaams Belang, een onrustig verlopen demonstratie tegen het zogenaamde Pact van Marrakesh. Daar liepen ook Nederlandse vertegenwoordigers van Voorpost mee. In mei 2019 ondersteunden aanhangers van Voorpost-Vlaanderen en -Nederland een extreemrechtse 'remigratiemars' in Leuven. In mei 2019 ondersteunden zij een Europese demonstratie tegen de Europese Unie in Brussel, georganiseerd door Hongaarse rechtsextremisten.

Tenslotte onderhoudt Voorpost in Nederland ook periodiek contacten met Pegida. In 2016 was Voorpost zichtbaar als facilitaire organisatie voor Pegida Nederland. Voorpost-kader droeg bij Pegida-demonstraties zorg voor zaken als geluid, podia en ordedienst. In april 2016 voerden Voorpost en Pegida gezamenlijk actie in Middelburg tegen de Duitse bondskanselier Merkel. Nadien is er enige tijd een breuk tussen de twee organisaties ontstaan, die medio 2017 weer is hersteld. Recent lijkt er af en toe weer sprake te zijn van enige vorm van samenwerking.

Risico's

Voorpost zelf staat tegenwoordig een geweldloze politiek voor en voert vreedzame acties, al heeft de organisatie in Vlaanderen een geschiedenis

van meer militant verzet. Een enkele keer wordt wel de wet overtreden door Voorpost-activisten, bijvoorbeeld bij klad- of plakacties en bezettingen van gebouwen. Enkele individuele aanhangers van Voorpost hebben andere ideeën en zien geweld als een legitiem politiek middel. Zij zijn in het verleden betrokken geweest bij geweldsincidenten of sympathiseren bijvoorbeeld openlijk met de extreemrechtse terrorist Breivik. Zij vertegenwoordigen echter niet de lijn van Voorpost.

Vrije Nationalisten Noord-Brabant

Naam

De Vrije Nationalisten Noord-Brabant (VNNB) is een zeer klein extreem-rechts groepje dat verder functioneert onder de namen Netwerk Nationale Socialisten, The National Revolutionary Alternative en 'De Bokkenrijders'. De groep is ook onderdeel van het 'Anti-Capitalist Network/Anti-Kapitalistische Netwerk' of 'Black Flag Acton', een verbond van enkele West-Europese neonaziorganisaties, dat een grote nadruk legt op de belangen van revolutie en de 'eigen' arbeiders.

Daarnaast is de groep ook verantwoordelijk voor het Anti-Zionist Front (zie verder bij Anti-Zionist Front).

Ideologie

De ideologische uitgangspunten van de VNNB liggen in het nationaal-socialisme. Maar ze leggen daarbinnen sterke nadruk op een aantal specifieke thema's. Centraal bij de VNNB staan afkeer van joden en Israël, afkeer van westers imperialisme en steun aan de West-Europese onderklasse/arbeiders. En dat alles gekoppeld aan de wens tot een revolutionaire omwenteling.

Aanhang

De VNNB is ondanks de verschillende namen die de groep gebruikt, een zeer klein groepje en heeft eigenlijk maar drie actieve leden, met enkele sympathisanten op de achtergrond.

Regio's

De twee meest actieve betrokkenen wonen in de regio West-Brabant en op de Zuid-Hollandse eilanden. De derde betrokkene woont in Groningen.

Activiteiten in 2015-2019

De VNNB-activisten bezoeken vooral demonstraties van anderen in

binnen- en buitenland. Het gaat daarbij enerzijds om militante demonstraties van gelijkgezinde rechtsextremisten in Nederland, België, Frankrijk en Duitsland, maar ook om linkse demonstraties, vooral vakbondsdemonstraties in verschillende landen. VNNB-aanhangers zijn bij die demonstraties een aantal maal actief betrokken geweest bij ernstige onregeligheden. In november 2016 liep de VNNB mee met een neonazistische demonstratie in Magdeburg, in mei 2017 in Halle. Verder waren activisten van VNNB aanwezig bij de grote en gewelddadige linkse protesten in Hamburg in 2017 en tijdens rellen bij een 1 Mei-betoging in Parijs in 2018. In 2019 sloot VNNB zich aan bij een zogenaamd Gele Hesjes-protest in Brussel.

De enige activiteiten die leden van de groep eigenstandig uitvoeren in Nederland zijn het verspreiden van stickers en folders die de eigen ideeën ondersteunen.

Risico's

De kleine aanhang van de VNNB zorgt er voor dat er weinig dreiging van de groep uitgaat, ondanks de nadrukkelijke militante en revolutionaire aspiraties. De geschiedenis van het groepje leert dat de enige risico's liggen in fanatieke deelname aan onregeligheden bij demonstraties waar ze zich bij aansluiten.

Young Activist Together

Naam

Young Activist Together (YAT) is in september 2018 opgericht vanuit kringen van jonge Feyenoord-supporters.

Ideologie

YAT typeert zichzelf als organisatie voor rechtse voetbalsupporters die de handen ineen willen slaan om een sterk blok te vormen tegen de 'linkse kliek' in Nederland en Europa. YAT heeft een dunne ideologie, die typische extreemrechtse thema's aanstipt als de Islam, wantrouwen in democratische instituties en linkse activisten. Daarbij worden wel steeds voetbalelementen meegenomen, zoals in het thema van de organisatie 'Geen woorden maar daden... rechts verzet op alle vlakken tijd voor opstand!', waarbij 'Geen woorden maar daden' refereert aan het Feyenoord-clublied.

Aanhang

De zichtbare aanhang van Young Activist Together is rond de vijf personen. De groep voert in de meeste gevallen actie in nauwe samenwerking met Stop Antifa Terreur.

Regio's

Young Activist Together bestaat uit jonge Feyenoord-sponsors, dus vermoedelijk komt de groep uit de Filmond. De organisatie suggereert dat er ook supporters van andere clubs, onder andere van Ajax uit Amsterdam, betrokken zouden zijn.

Activiteiten in 2015-2019

Young Activist Together onderneemt in de meeste gevallen actie samen met activisten van Stop Antifa Terreur. Dat gaat vooral om kleinschalige tegenDemonstraties tijdens (extrem)linkse demonstraties. Zo demonstreerden YAT en Stop Antifa Terreur tegen een linkse pro-vluchtelingenmanifestatie in Nijmegen. Daar werd één activist gearresteerd wegens het gooien met vuurwerk. In november 2018 kondigden YAT en Stop Antifa Terreur aan te zullen demonstren tegen een linkse demonstratie in Den Haag. Wegens het gevaar voor de openbare orde legde de gemeente Den Haag vervolgens aan beide demonstraties beperkingen op. Daarop kondigde Young Activist Together aan in kleine groepjes acties te zullen voeren. Dat werd echter door politioptreden voorkomen. In maart 2019 demonstreerden beide organisaties met een kleine groep tegen een antiracismedemonstratie in Amsterdam.

Naast kleinschalige demonstraties ondernemen activisten van YAT ook kleine prikacties. Zo voerden ze een nachtelijke kladdactie uit bij een kraakpand in Amsterdam en hebben activisten van de groep een spandoek gestolen van Nederlandse fans van de Turkse voetbalclub Besiktas, omdat de aanhang van deze club bekend staat als links.

Risico's

Door de openlijke wens om tot confrontatie met (extrem)linkse groepen te komen, gaat er in ieder geval een gevaar voor de openbare orde uit van Young Activist Together. Omdat er openlijk gedweept wordt met geweld als actiemiddel, er weinig sprake lijkt van organisatie tijdens acties én Young Activist Together zich richt op voetbalhooligans, moet het risico van deze groep hoger worden geschat dan bij veel andere extreemrechtse groepen.

Zwart Front

Zwart Front was een organisatie die zich presenteerde als een expliciet fascistische groepering en plaats zich in de traditie van Nederlandse en Italiaanse fascistische groeperingen uit de jaren dertig. Opvallend was de uitgesproken solidariteit van de groep met de autocratische dictatuur van president Assad in Syrië.

Zwart Front ondersteunde vaak acties van anderen, zoals demonstraties voor het Syrische bewind of manifestaties uit solidariteit met blanke boeren in Zuid-Afrika. In april 2016 organiseerde Zwart Front een kleine demonstratie tegen de vestiging van vluchtelingen in Gouda. Daar werd Zwart Front gesteund door een lokale groep jongeren van Defend Gouda. In de zomer van 2017 liep Zwart Front mee met een neonazistische demonstratie van RYF Nederland in Oss.

Een opvallende activiteit was verder het bezoek van de oprichter van Zwart Front aan een jongerenbijeenkomst in Damascus, Syrië. In het voorjaar van 2017 organiseerde Zwart Front ook twee manifestaties van enkele personen, waarbij steun betuigd werd aan het Syrische Assad-regime en de militaire aanvallen van de Verenigde Staten werden veroordeeld. Eind 2017 is Zwart Front opgeheven. De resterende activisten lijken onderdak te hebben gevonden bij Voorpost Nederland.

Zwarte Piet Actiegroep

Zie bij het lemma 'Rechts in Verzet'.

Bijlage 1

Regionale spreiding extreemrechtse formaties

Per politieregio staan extreemrechtse organisaties vermeld die daar een zwaartepunt hebben. Een zwaartepunt wordt meestal gevormd doordat er in een regio een aantal activisten of kaderleden van een organisatie bij elkaar woont en zo zorgt voor regionale activiteiten van die organisatie.

- 1 Noord-Nederland: Groningen, Friesland en Drenthe**
Erkenbrand — Heeft afdeling Noord-Nederland
Frysk Heidens Front — Friesland
Identitair Verzet — Heeft afdeling in Groningen
- 2 Oost-Nederland: IJsselland, Twente, Noord- en Oost-Gelderland, Gelderland-Midden en Gelderland-Zuid**
Blood & Honour Oostland — Activisten wonen vooral in regio Arnhem-Zutphen. Deze activisten manifesteren zich vooral in het buitenland. Er worden wel zaalbijeenkomsten in de eigen regio georganiseerd. Een enkele keer zorgen B&H-leden in deze regio voor incidenten in het uitgaansleven.
Nijmegen Rechtsaf — Is actief in Nijmegen en omgeving. Voert landelijk acties.
NVU — Het zwaartepunt van de NVU bevindt zich in de regio Arnhem, waar de voorzitter en veel kaderactivisten wonen.
Voorpost — Voorpost heeft sinds de zomer van 2017 een actieve afdeling in Twente
- 3 Midden-Nederland: Utrecht, Gooi en Vechtstreek en Flevoland**
Voorpost – de voorzitter van Voorpost-Nederland woont in het Gooi en daarom is Voorpost in deze regio met enige regelmaat actief.
Rechts in Verzet – Voert vooral actie in de Randstad.
NVU – In Utrecht is een actieve kern van NVU-aanhangers
- 4 Noord-Holland: Noord-Holland-Noord, Zaanstreek-Waterland en Kennemerland**
Rechts in Verzet – Voert vooral actie in de Randstad.

- 5 Amsterdam: Amsterdam-Amstelland**
Rechts in Verzet — Voert vooral actie in de Randstad.
- 6 Den Haag: Haaglanden en Hollands Midden**
Defend Gouda — Activistische jongerengroep uit Gouda en omgeving.
Identitair Verzet — Identitair Verzet heeft een actieve kern in de regio Leiden/Katwijk/Bollenstreek
Voorpost — Voorpost kent een actieve kring Haaglanden
Rechts in Verzet — Voert vooral actie in de Randstad.
- 7 Rotterdam: Rotterdam-Rijnmond en Zuid-Holland-Zuid**
Combat 18 — De leider van Combat 18 woont in Rotterdam.
Identitair Verzet — Identitair Verzet heeft een actieve kern in de regio Rijnmond
Voorpost — Voorpost kent een actieve kring in de regio Rijnmond
Rechts in Verzet — Voert vooral actie in de Randstad.
RVF Nederland – Heeft een afdeling Rotterdam
Voorpost – Voorpost kent een actieve kring in de regio Rijnmond
Young Activist Together – Komt uit Rijnmond
- 8 Zeeland: West-Brabant Zeeland en Midden- en West-Brabant**
Identitair Verzet — Heeft afdeling in Zeeland en West-Brabant
RVF Nederland — In het Zeeuws-Vlaams grensgebied is een groep neonazi's actief voor RVF
VNNB — De twee activisten van de VNNB wonen in West-Brabant en de Zuid-Hollandse eilanden.
- 9 Oost-Brabant: Brabant-Noord en Brabant-Zuid-Oost**
RVF Nederland — Is actief in Noord-Oost-Brabant in de regio Ravenstein-Oss.
- 10 Limburg: Limburg-Noord en Limburg-Zuid**
Geuzenbond — Opgericht in Midden-Limburg
Identitair Verzet — Heeft een afdeling in Limburg
- 11 Organisaties zonder regionale binding**
Pegida — heeft geen regionale wortels of binding. Pegida demonstreert op verschillende plekken in Nederland en heeft aanhangers uit het hele land.
(Stop Antifa Terreur) — los-vaste actiegroep die op verschillende plaatsen in Nederland acties voert tegen antifascisten.

Bijlage 2

Literatuur

- C. Mudde (1996). The war of words defining the extreme right party family. *West European Politics*, 19(2), 225–248.
- C. Mudde (2015). Populist Radical Right Parties in Europe Today. In: J. Abromeit et al. (eds.) (2015). *Transformations of Populism in Europe and the Americas. History and Recent Tendencies*. Bloomsbury Academic.
- NCTV. Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN), diverse publicaties, zie <https://www.nctv.nl/onderwerpen-a-z/dtn.aspx>
- NCTV (2018). *De golfbewegingen van rechts-extremistisch geweld in West-Europa Aard, ernst en omvang van de rechts-extremistische geweldsdreiging in West-Europa, inclusief Nederland*. NCTV.
- I. van der Valk & W. Wagenaar (2010). In en Uit Extreemrechts, Amsterdam: Anne Frank Stichting.
- W. Wagenaar (2007). Lonsdalejongeren: kenmerken, achtergronden en aanpak. In: A. van Wijk en E. Bervoets, *Politie en Jeugd. Inleiding voor de praktijk*. Apeldoorn: Politieacademie.
- W. Wagenaar (2018). Extreemrechtse Formaties en Extreemrechts Geweld, In: B. Tierolf, N. Hermens, M. van Kapel & W. Wagenaar, *Racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld in Nederland. Zesde rapportage*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- > Idem in Monitorpublicaties 2006/2017, zie <http://www.annefrank.org/monitor>
- AIVD. (2010). *Afkalvend Front. Blijvend Beladen. Extreemrechts en rechts-extremisme in Nederland*. AIVD.
- AIVD (2019). Jaarverslag 2018. AIVD > Idem: eerdere jaarverslagen, zie <https://www.aivd.nl/zoeken?trefwoord=jaarverslag>
- AIVD (2018). *Rechts-extremisme in Nederland. Een fenomeen in beweging*. Den Haag: AIVD.
- J. van Donselaar (1991). *Fout na de oorlog: fascistische en racistische organisaties in Nederland, 1950-1990*. Bert Bakker.
- J. van Donselaar (2005). *Monitor racisme & extremisme. Het Lonsdalevraagstuk*. Anne Frank Stichting, Universiteit Leiden.
- Kafka, Antifascistische Onderzoeksgroep, diverse artikelen van website <http://www.kafka.nl>
- B. Klandermans & J. van Stekelenburg (2017). *Bedreigde identiteiten: De wisselwerking tussen anti-islambewegingen en de radicale islam*. Vrije Universiteit Amsterdam – Faculteit der Sociale Wetenschappen.
- J. Moors (2009). *Polarisatie en radicalisering in Nederland: Een verkenning van de stand van zaken in 2009*. IVA beleidsonderzoek en advies.